

Årsoppsummering visuell kunst 2023

Årsoppsummering visuell kunst 2023

Copyright © 2024

Kulturrådet / Arts Council Norway

Kulturdirektoratet / Arts and Culture Norway

All Rights Reserved

Utgitt av Kulturdirektoratet på vegne av Kulturrådet i kommisjon hos
Vigmostad & Bjørke AS.

ISBN: 978-82-8105-166-9

Grafisk produksjon: John Grieg, Bergen

Sats og ombrekk ved forlaget

Kulturdirektoratet

Postboks 4808 Nydalen

0422 Oslo

Tlf.: +47 21 04 58 00

E-post: post@kulturdirektoratet.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

For mer informasjon om Kulturdirektoratets og Kulturrådets utgivelser:
www.kulturdirektoratet.no

Utgivelsen er en del av Kulturdirektoratet og Kulturrådets notatserie. Notatene i serien er som regel utarbeidet av Kulturdirektoratet, noen ganger i kraft av å være Kulturrådets sekretariat. Kulturrådet står som utgiver av notater som gjelder Norsk kulturfond. Notatserien omfatter blant annet kunnskapsoppsummeringer, interne vurderinger, mindre utredninger, statistikk og analyse, årsoppsummeringer, konferansebidrag og foreløpige forskningsresultater. Utgivelser som er utarbeidet av eksterne leverandører på oppdrag for Kulturdirektoratet eller Kulturrådet, utgis i serien Kulturrapport.

Vurderinger og konklusjoner som kommer til uttrykk i utgivelsene, gjenspeiler ikke nødvendigvis Kulturdirektoratets eller Kulturrådets oppfatninger.

Vigmostad & Bjørke AS er Miljøfyrtårn-sertifisert,
og bøkene er produsert i miljøsertifiserte trykkerier.

Miljøfyrtårn[®]

Innhold

Del 1

Innledning	5
1.1 Kulturrådet og Norsk kulturfond	5
1.2 Visuell kunst i Norsk kulturfond	7

Del 2

Oppsummering av året	9
2.1 Økonomi og infrastruktur i det visuelle kunstfeltet i 2023	9
2.2 Debatter og aktuelle temaer	14
2.3 Visuell kunst i Norsk kulturfond i 2023	17

Del 3

Fagutvalgene og tilskuddsordningene	24
3.1 Faglig utvalg for visuell kunst	24
3.2 Arrangørutvalget for visuell kunst	24
3.3 Arrangørstøtte visuell kunst	25
3.4 Kunstnerassistentordningen	28
3.5 Utstyrsstøtte til fellesverksteder og gjestekunstnerordninger	30
3.6 Prosjektstøtte til kunstnere i etableringsfasen	32
3.7 Kunstfaglige publikasjoner og manusutvikling	34
3.8 Prosjektstøtte visuell kunst	37

Kilder	43
---------------	----

Innledning

Med denne oppsummeringen av 2023 ønsker Kulturrådets sekretariat å presentere tall, tendenser og utviklingstrekk fra Norsk kulturfonds tilskuddsordninger på det visuelle kunstområdet. Hensikten er å styrke kunnskapen om fondet og legge grunnlaget for dialog mellom Kulturrådet og aktørene på feltet.

Rapportens første del er en kortfattet presentasjon av Kulturrådet, Norsk kulturfond og fagområdet visuell kunst. Rapportens andre del begynner med en beskrivelse av økonomiske, strukturelle og kunstfaglige forhold i det visuelle kunstfeltet i 2023. Den er basert på offentlig tilgjengelige kilder som redaktørstyrte medier, pressemeldinger, utredninger og høringer. Dernext følger en oppsummering av det visuelle kunstområdet i Norsk kulturfond i 2023, som er basert på data fra innkomne søknader og rapporter, Kulturrådets og fagutvalgenes referater og internt kunnskapsarbeid, inkludert utredninger og evalueringer. Utviklingen av porteføljen, forskning og særskilte satsinger er beskrevet. I tredje del av rapporten presenteres de to fagutvalgene på det visuelle kunstområdet samt de seks tilskuddsordningene utvalgene forvalter. For hver ordning beskrives tendenser i søknadene gjennom året i tillegg til utvalgenes prioriteringer og observasjoner.

Tallmaterialet knyttet til søknader og tildelinger i denne årsoppsummeringen er hentet fra Kulturrådets og fagutvalgenes saksdokumenter og kan avvike fra endelige regnskapstall.

1.1 Kulturrådet og Norsk kulturfond

Kulturrådet forvalter Norsk kulturfond, som er den viktigste statlige finansieringskilden til den frie og prosjektbaserte delen av norsk kunst- og kulturliv. Rådet er oppnevnt av regjeringen og fordeler fondets midler ut fra faglig og kunstnerisk skjønn i samsvar med fondets formål. De fleste vedtakene fattes i underliggende fagutvalg og vurderingsutvalg.

Den 1. januar 2023 endret Kulturrådets administrasjon navn til Kulturdirektoratet. Rådskollegiet som forvalter Norsk kulturfond, beholdt

navnet Kulturrådet. Hensikten var å rydde i rollene: Kulturdirektoratet utfører oppdrag på vegne av de politiske myndighetene, mens Kulturrådet fattet sine vedtak på armlengdes avstand fra politikken – med sekretariats-tjenester fra direktoratet. I kjølvannet av navneendringen vedtok Stortinget i juni 2023 endringer i lov om Norsk kulturråd. Endringene rendyrker kulturrådsloven som en lov om «armlengdeorganet» Kulturrådet.

Kulturrådet og Norsk kulturfond har ifølge loven som formål «å stimulere samtidens mangfoldige kunst- og kulturuttrykk og å bidra til at kunst og kultur skapes, bevares, dokumenteres og gjøres tilgjengelig for flest mulig». Behov for stabilitet og langsiktighet i kulturfeltet balanseres med behov for endringer og nye initiativ. Gjennom rundt 40 tilskudds- og innkjøpsordninger bevilges det midler til visuell kunst, scenekunst, musikk, litteratur, tidsskrift og kritikk, kulturvern samt tverrfaglige og tverrkunstneriske uttrykk. Det gis tilskudd til kortvarige og langvarige prosjekter, arrangører, festivaler, virksomheter og arenaer som sikrer at det som skapes når ut til publikum og bidrar til offentlige samtaler.

I Kulturrådets strategi for 2021–2024 er det valgt to satsingsområder for å sikre at rådets og Norsk kulturfonds formål innfris: Det første er «mangfold – flere stemmer, uttrykk og estetiske praksiser». Her vises det også til kunst og kultur for og med barn og unge. Det andre satsingsområdet er «større ytringsrom – friksjonsfylte fellesskap».

↘ **Tabell 1** Avsetninger i Norsk kulturfond 2021–2023, ordinær budsjetttramme og fordeling på fagområder.^a

Fagområde	Ordinært budsjett 2021	Ordinært budsjett 2022	Ordinært budsjett 2023
Visuell kunst	75 757 000	77 261 000	81 273 000
Litteratur	181 974 000	185 586 000	205 223 000
Scenekunst	162 717 000	166 485 000	168 511 000
Musikk	351 540 000	378 518 000	398 174 000
Tverrgående og tverrfaglige ordninger	57 460 000	55 188 000	56 249 000
Kulturvern	13 384 000	13 650 000	14 358 000
Tidsskrift og kritikk	27 311 000	27 653 000	29 089 000
Forskning og utvikling	3 194 000	3 275 000	3 445 000
Ærespris og midler til Kulturrådets disposisjon	2 253 000	2 155 000	600 000
Totalt ^b	875 590 000	909 771 000	956 922 000

^a I tillegg kommer omdisponerte midler, det vil si midler fra tidligere budsjettår som er tilbakeført til Norsk kulturfond fra prosjekter som ikke er gjennomført.

^b I 2023 vedtok Stortinget i revidert nasjonalbudsjett å styrke Norsk kulturfond med ekstra midler tilsvarende 20 millioner kroner. Disse midlene er inkludert i rammen for 2023.

1.2 Visuell kunst i Norsk kulturfond

Tilskuddsordningene i Norsk kulturfond skal bidra til at billedkunst, fotografi og kunsthåndverk utvikles, skapes og gjøres tilgjengelig for så mange som mulig i hele Norge. I vurderingen av søknadene legges det vekt på kunstfaglig innhold, profesjonalitet og kvalitet. Begrepene profesjonalitet og kvalitet utvikles gjennom forhandlinger og kritisk samtale i råd og utvalg. Alle tildelinger til visuell kunst vurderes i to trinn, først av Kulturrådets sekretariat og deretter av et av rådets to utvalg på fagområdet: faglig utvalg for visuell kunst eller arrangørutvalget for visuell kunst. Saker som behandles i flere fagutvalg, og saker som har prinsipielle sider, går videre til behandling i Kulturrådet.

Kulturrådet forvaltet i 2023 seks tilskuddsordninger for visuell kunst. Ved siden av disse ble en satsing på mangfold i det visuelle kunstfeltet dekket av omdisponerte midler, det vil si ubrukte midler fra tidligere år. Målet er at ordningene skal stimulere kunstnerisk praksis på tvers av medier, sjangre og ideologiske posisjoner. De skal også bidra til å styrke infrastrukturen i feltet og legge til rette for et mangfold av kunstnere, formidlere og publikumsgrupper. Fra og med første søknadsrunde i 2024, med søknadsfrist 5. desember 2023, deles ordningen for prosjektstøtte til visuell kunst i to: én for kunstnere og én for visningssteder.

1.2.1 Fordelingsbudsjett for visuell kunst 2023

Tildelingsbrevet fra Kultur- og likestillingsdepartementet til Kulturdirektoratet angir den økonomiske rammen for Norsk kulturfond. På dette grunnlaget gir fagutvalgene og sekretariatet innspill til Kulturrådet, som vedtar fordelingen av midler til fagområder og tilskuddsordninger. Ved behov kan rådet foreta justeringer i de ulike fordelingsbudsjettene i løpet av året.

Budsjettet for fagområdets ordinære ordninger ble prisjustert med 2,97 prosent fra 2022 til 2023. I forbindelse med revidert statsbudsjett for 2023 økte justeringen til 5,19 prosent. Den tilsvarende økningen året før var på 1,99 prosent. Økningen i toårsperioden fra 2021 til 2023 er fordelt på de ordningene som har hatt det største presset målt i antall søknader: *prosjektstøtte til kunstnere i etableringsfasen* (20 prosent økning av budsjett-rammen), *prosjektstøtte visuell kunst* (10 prosent økning) og *arrangørstøtte visuell kunst* (6 prosent økning). For de andre ordningene har økningen i den ordinære budsjett-rammen vært på ca. 4 prosent i toårsperioden.

▾ **Tabell 2** Fordelingsbudsjett, tilskuddsordninger innen visuell kunst 2022–2023.

	2022		2023	
	Budsjett-ramme	Ekstra midler ^a	Budsjett-ramme ^b	Ekstra midler ^c
Prosjektstøtte visuell kunst	21 861 000	4 650 000	23 105 000	4 025 000
Prosjektstøtte visuell kunst – mangfold	0	0	0	3 000 000
Utstyrsstøtte til fellesverksteder og gjestekunstordninger	1 560 000	0	1 560 000	0
Prosjektstøtte til kunstnere i etableringsfasen	2 600 000	350 000	3 000 000	0
Arrangørstøtte visuell kunst ^d	42 740 000	0	45 108 000	0
Kunstnerassistentordningen	4 340 000	0	4 340 000	0
Kunsthøgskolepublikasjoner og manusutvikling	4 160 000	0	4 160 000	0
Pilotprosjekt for distribusjon og formidling av kunst- og kunstnerbøker	0	1 600 000	0	0
Totalt	77 261 000	6 600 000	81 273 000	7 025 000

^a Beløpet består av stimuleringsmidler i forbindelse med koronapandemien (5 000 000 kr) og omdisponerte midler (1 600 000 kr).

^b Inkluderer økt prisjustering i forbindelse med revidert statsbudsjett 2023.

^c Omdisponerte midler.

^d 2021-avsetningen til *arrangørstøtte visuell kunst* omfatter ti virksomheter som lå under ordningen driftsstøtte for visuell kunst.

Tverrgående og tverrfaglige ordninger

Norsk kulturfond har også en rekke tverrgående og tverrfaglige ordninger som kommer det visuelle kunstfeltet til gode. Disse omfatter *ARENA – tilskuddsordning for bygg og infrastruktur, utviklingstilskudd for kulturaktører, tverrfaglig kulturvirksomhet, aspirantordningen, tidsskrift og kritikk, prosjektstøtte kulturvern og faglitteratur kulturvern*.

Oppsummering av året

2.1 Økonomi og infrastruktur i det visuelle kunstfeltet i 2023

Økonomien og infrastrukturen i det visuelle kunstfeltet er sammensatt. De siste årene har offentlige bevilgninger til de store kunstmuseene økt, samtidig som kunstnerne og de små og mellomstore institusjonene forteller om trange økonomiske kår. I *Meld. St. 22 (2022–2023) Kunstnarkår* varsler regjeringen en styrking av kunstnernes økonomi.

2.1.1 Økende besøkstall

De siste årene har det vært mye oppmerksomhet rundt de store kunstmuseene i Norge. Nyåpningene av Munchmuseet i 2021 og Nasjonalmuseet i 2022 er et resultat av betydelige offentlige investeringer og har resultert i høye publikumstall. De siste tilgjengelig besøkstallene fra rapporten *Kunst i tall 2022* viser at 1,5 millioner besøkere løste billett til kunstmuseer i Norge i 2022, en økning på 183 prosent fra 2021. Antallet er det høyeste siden målingen startet i 2014 og er 65 prosent høyere enn forrige toppår, 2015. I mai 2024 åpnet også Kunstsilo i Kristiansand, som er delfinansiert av AKO Kunststiftelse, og et samisk kunstmuseum er under forberedelse i Karasjok. De to museene vil ventelig forsterke interessen for visuell kunst ytterligere.

2.1.2 Markedet for norske samtidskunstnere

Også salgstallene for visuell kunst i Norge viser en stigende tendens. Ifølge *Kunst i tall 2022* økte salget av visuell kunst i Norge med 5 prosent i 2022, fra i overkant av 2,3 til i underkant av 2,5 milliarder kroner.¹ Dette er imidlertid ikke tall som gir mening om man vil forstå markedet for *nålevende* norske

1 Stampe et al. 2023.

kunstnere. For å forstå dette markedet bør man se bort fra salg av importert kunst, i underkant av 1,2 milliarder kroner, og salg i annenhåndsmarkedet, 265 millioner kroner. Resultatet viser at omsetningen i den delen av markedet som berører norske samtidskunstnere, gikk ned med 9,5 prosent, fra 1,2 milliarder kroner i 2021 til i underkant av 1,1 milliard kroner i 2022. Noe av forklaringen kan være at 2021 var et spesielt godt år på grunn av stimulimidler til museene og restriksjoner på blant annet reiser og bruk av andre typer kultur under koronapandemien, hvilket gjorde at folk brukte mer penger på kunst. Kunstsalg for norske samtidskunstnere har siden 2019 økt med 20 prosent, eller i snitt 7 prosent årlig.

▾ **Tabell 3** Salg av visuell kunst i Norge uten salg av importert kunst og salg i annenhåndsmarkedet 2019–2022, millioner kroner.

	2019	2020	2021	2022
Førstehåndssalg	534	527	762	643
Utsmykking	79	88	84	62
Offentlig salg under 2000 kr	52	45	64	81
Privat salg	180	194	235	234
Rettigheter i Norge	51	55,7	51,6	62,8
Totalt	896	910	1197	1083

Kilde: *Kunst i tall 2022*

2.1.3 En ønsket satsing på kunstnerne

Kunstnerorganisasjonene har en rekke ganger påpekt at satsingen på store museer bør følges av en satsing på kunstnerne. I 2022 skrev Norske Billedkunstnere, Forbundet Frie Fotografer, Norske Kunsthåndverkere og Sámi Dáiddačehpiid Searvi: «Vi har store forventninger til reelle tiltak som kan bedre rammevilkårene for visuelle kunstnerne [sic] som er innholdsleverandører til institusjonene.»²

I mars 2023 publiserte Kulturdirektoratet *Kunstnerundersøkelsen 2019*, med økonomiske tall fra 2019. Dette var det siste ordinære året før koronapandemien. Undersøkelsen viser at en stor andel av kunstnerne lever på inntekter under lavinntektsgrensen, og de visuelle kunstnerne er kunstnergruppen med lavest inntekt fra kunstnerisk arbeid. Blant bil-

2 Norske Billedkunstnere 2023a.

ledkunstnere, kunsthåndverkere og kunstneriske fotografer har rundt en tredel totale inntekter som regnes som lavinntekt, det vil si under 60 prosent av medianinntekten. Billedkunstnerne har en medianinntekt på 309 000 kroner.³

Den største av kunstnernes fagforeninger, Norske Billedkunstnere, kommenterte rapporten slik: «Den svake kunstnerøkonomien og underfinansieringen av det visuelle kunstfeltet er nå dokumentert i flere rapporter. Med denne innsikten forventer vi at regjeringen kan drive kunnskapsbasert kulturpolitikk; det er avgjørende at vi får på plass nødvendige tiltak for det visuelle feltet slik at vi kan erfare kunst fra en mangfoldig og representativ kunstnerstand.»⁴

2.1.4 Verdiprinsipper for kunstnerisk arbeid

Rapporten ble etterfulgt av en stortingsmelding i juni. I *Meld. St. 22 (2022–2023) Kunstnarkår* viser regjeringen at den har høye ambisjoner på vegne av kunstnerne: «I det samfunnet regjeringa ønskjer seg framover, finst det kunst av høg kvalitet, det finst mykje forskjellig kunst, og det finst profesjonelle, levande kunstnarmiljø og god tilgang til å møte kunst for alle over heile landet.»⁵

Meldingen bekrefter at de visuelle kunstnerne har den laveste gjennomsnittlige samlede inntekten av alle kunstnergruppene, og at én av tre havner under lavinntektsgrensen. «[D]ei visuelle kunstnarane er framleis ei gruppe som har ein krevjande økonomisk situasjon», skriver regjeringen.⁶ Et tiltak for å bøte på dette er å sikre rimelig betaling for kunstnerisk arbeid. Meldingen slår fast at oppdrag fra statlig støttede institusjoner skal være betalte. Oppdraget med å utarbeide strategier og prinsipper for dette vil bli tildelt Kulturdirektoratet, som også er sekretariat for Kulturrådet. «Verdiprinsippa skal fungere som ein rettleiande standard for rimeleg betaling for kunstnarleg arbeid i statleg finansierte tilskotsordningar, og for kunst- og kulturinstitusjonar som engasjerer sjølvstendig næringsdrivande kunstnarar», skriver regjeringen.⁷

Den konkrete oppfølgingen av *Kunstnarkår* ble påbegynt med statsbudsjettet for 2024, der regjeringen blant annet økte tilskuddet til vederlag og honorar ved statlig støttede visningssteder for visuell kunst fra 6 til

3 Kleppe og Askvik 2023.

4 Norske Billedkunstnere 2023c.

5 Meld. St. 22 (2022–2023) Kunstnarkår 2023: 7–8.

6 Meld. St. 22 (2022–2023) Kunstnarkår 2023: 19.

7 Meld. St. 22 (2022–2023) Kunstnarkår 2023: 90.

21,4 millioner kroner. Samtidig ble Statens kunstnerstipend styrket med 44 årlige stipendhjemler samt 6,3 prosent økning av tildelingsbeløpet for årlige stipender, opp fra rundt 299 000 kroner til om lag 318 000 kroner.

2.1.5 Statens kunstnerstipend og Fond for lyd og bilde

Statens kunstnerstipend (SKS) og Fond for lyd og bilde (FLB) mottar i likhet med Kulturrådet sekretariatstjenester fra Kulturdirektoratet. SKS skal legge forholdene til rette for at enkeltkunstnere, gjennom å motta direkte tilskudd fra staten, skal kunne bidra til et mangfoldig og nyskapende kunstliv. Den totale avsetningen var i 2023 på 459 millioner kroner, og av dette gikk 223 millioner kroner (48 prosent) til fordeling blant kunstnergruppene innen visuell kunst: billedkunstnere, fotografer og kunsthåndverkere.

I 2023 mottok SKS 11 053 søknader, en økning på 21 prosent fra 2022. 4253 av søknadene kom fra visuelle kunstnere. Dette utgjør 38 prosent av den totale søknadsmassen og gjør visuelle kunstnere til den klart største søkergruppen sammenlignet med søkergruppene innen litteratur (1725 søknader), film (681 søknader), musikk (2320 søknader), scenekunst (1301 søknader) og andre kunstfelt (2320 søknader). Tildelingsprosenten var 7 prosent for visuell kunst, 9 prosent for litteratur, 17 prosent for scenekunst, 17 prosent for film, 7 prosent for musikk og 7 prosent for andre kunstfelt.

I desember 2023 fordelte Kultur- og likestillingsdepartementet 44 nye stipendhjelmer (37 arbeidsstipend og 7 langvarige stipend) til kvotefordelingen for 2024. Av disse gikk 10 arbeidsstipend til visuell kunst.

FLB skal fremme produksjon og formidling av innspillinger av lyd- og filmopptak og fordeles til beste for rettighetshavere innenfor musikk, scene og film. Fondet er i tillegg en kollektiv kompensasjon til rettighetshavere for den lovlige kopieringen av deres verk som skjer til privat bruk. Den totale avsetningen var i 2023 på 50 millioner kroner, og av dette gikk 2,9 millioner kroner til tilskuddsordningen *prosjektstøtte visuell kunst*. I 2023 kom det inn 183 søknader til ordningen, en økning på hele 50 prosent fra 2022. Det er aldri før mottatt så mange søknader til ordningen som i 2023.

2.1.6 Små og mellomstore institusjoner

I alt 29 små og mellomstore virksomheter innen det visuelle kunstfeltet mottar tilskudd over statsbudsjettets kapittel 320, post 74 og 75. Budsjettpostene omfatter organisasjoner, kompetansesentre, litteraturhus, kunstscener, kompanier med mer.

De av disse virksomhetene som tilhører det visuelle kunstfeltet, kan deles inn etter størrelse. De som mottar mer enn ti millioner kroner i tilskudd, kan kalles mellomstore. I 2023 var tre institusjoner i denne gruppen: Bergen Kunsthall, Kunstnerens Hus og Office for Contemporary Art Norway (OCA). De to førstnevnte er blant landets fremste kunsthaller. OCA finansieres med midler fra Utenriksdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet og arbeider for å øke og profesjonalisere norsk deltakelse i internasjonalt samarbeid på billedkunstområdet. OCA disponerer også den søknadsbaserte tilskuddsordningen *International Support*. Ordningen omfatter produksjonstilskudd og reisetilskudd og hadde en total budsjett-ramme på fem millioner kroner i 2023. Totalt mottok OCA 262 søknader til tilskuddsordningen i 2023. 138 prosjekter mottok støtte.

Virksomheter som mottar lavere tilskudd, mellom 855 000 og 5 785 000 kroner, kan kalles små: Dette er særlig visningssteder for samtidskunst, slik som kunsthaller, kunstsentre og kunstnerstyrte visningssteder, samt medlemsorganisasjoner. I tillegg kommer medlemsforeningen Kunstsentrene i Norge. Foreningen mottok 7 395 000 kroner i tilskudd i 2023, hvorav 5,1 million kroner var øremerket den søknadsbaserte tilskuddsordningen *regionale prosjektmidler for visuell kunst*. Til denne ordningen kom det i 2023 inn 384 søknader, hvilket er ny rekord. Det totale omsøkte beløpet var 24,8 millioner kroner, et snitt på 64 500 kroner per søknad. Totalt ble det gitt 104 tilskudd. Dette tilsvarer en tildelingsprosent på 27 prosent og et snitt på 49 000 kroner per tildeling.

Samlet mottok virksomhetene på de to postene 133 millioner kroner i ordinært statlig driftstilskudd i 2023, en økning på 3,4 prosent fra 2022. De statlige tilskuddene ble supplert av blant annet kommunale og fylkeskommunale tilskudd. I tillegg kom virksomhetenes egeninntekter, som i 2023 var på 50,4 millioner kroner, en nedgang på nærmere 8 prosent fra 2022. Totalt hadde de 29 virksomhetene 141 lønnede årsverk i 2023. De produserte 200 utstillinger, en nedgang på 8 prosent fra 2022, og de gjennomførte 1708 arrangementer, en økning på 10,6 prosent. Dette ga et totalt publikum på 502 330, en nedgang på drøyt 38 prosent fra 2022.

Også de små og mellomstore visningsstedene ønsker å styrke sine vilkår. Mot slutten av 2023 kom både Kunsthallene i Norge og Kunstsentrene i Norge – to paraplyorganisasjoner med henholdsvis 13 og 15 medlemmer – med rapporter som beskriver spesifikke utfordringer for deres medlemsorganisasjoner. Kunsthallene og kunstsentrene har mye til felles, blant annet arrangerer de alle skiftende utstillinger med norsk og internasjonal samtidskunst. Men de har forskjellig historisk bakgrunn, og de formulerer i dag sine kunstfaglige mandater litt ulikt. For kunsthallene er det sentrale å få anerkjent en rolle som «formidler og tilrettelegger av samtidskunst

basert på profesjonell kuratering, sterke kunstfaglige vurderinger og samtidsrelevans».⁸ For kunstsentrene er det viktig å være «en nasjonal og desentralisert infrastruktur for kompetansebygging og formidling av samtidskunst» i tillegg til å være «ikke-kommersielle visningsarenaer for visuell samtidskunst».⁹

Begge rapportene fremholder at de to typene virksomheter har en sentral rolle i kunstøkologien, og de har selv en klar oppfatning om hvilket mandat de har. Det sentrale argumentet er at disse mandatene ikke er anerkjent i den statlige kunstpolitikken, og at dette medvirker til svak finansiering. Institusjonaliseringsprosessen «har fremtvinget et behov for å spesifisere kunsthallenes rolle og funksjon i Norge, herunder finansieringsmodeller og status som forvalter av et statlig mandat», heter det i rapporten om kunsthallene. I rapporten om kunstsentrene er det uttrykt slik: «Det synes å være behov for en statlig uttrykt intensjon på nasjonalt nivå for at de regionale kunstsentrene virkelig skal bli en nasjonal infrastruktur som kompetansesentre for visuell samtidskunst».

Fellesverksteder for kunstproduksjon har fått en mer sentral plass i det kunstpolitiske bildet de siste årene. I Kulturrådets tilskuddsordning *arrangørstøtte visuell kunst* var 13 av 51 tilskuddsmottakere i 2023 rendyrkede verksteder eller hadde verkstedsfunksjoner som en del av sin virksomhet. Høsten 2023 dannet 23 verksteder organisasjonen Fellesverksteder i Norge for kunstproduksjon. Organisasjonen vil arbeide for å bedre og tilrettelegge vilkårene for kunstproduksjon i alle landets regioner.¹⁰

2.2 Debatter og aktuelle temaer

Dagsordenen i det visuelle kunstfeltet er preget av kunstneriske, institusjonelle og politiske diskusjoner. Skiftende utstillinger får særlig mye oppmerksomhet i redaktørstyrte og sosiale medier. Men også institusjonelle prioriteringer som ansettelse og klimatiltak skaper debatt. Samtidig presser kunstnerne på for å skape oppmerksomhet om sine arbeidsvilkår og om politiske temaer utenfor kunstinstitusjonen.

8 Aasprong 2023.

9 Grünfeld et al. 2023.

10 Hayward 2024.

2.2.1 Diskusjon om lederstillinger ved kunstmuseene

Hvilken betydning har det at ledere ved landets store kunstmuseer ikke er kunsthistorikere? Dette var det sentrale spørsmålet i en debatt som oppsto sommeren 2023. Flere museer fikk nemlig nye toppledere i 2022 og 2023. Tone Hansen begynte i stillingen som direktør ved Munchmuseet i oktober 2022, Ane Hilde Neset overtok som direktør på Henie Onstad Kunstsenter i januar 2023, og i oktober 2023 begynte Ingrid Røynesdal i stillingen som direktør ved Nasjonalmuseet. Ingen av disse er kunsthistorikere. I et avisinnlegg i august 2023 skrev kunsthistorikerne og museumslederne Ina Blom, Katya García-Antón, Knut Ljøgdø, Øystein Sjøstad, Hanne Beate Ueland og Kristin B. Aavitsland at «i løpet av noen få år har landets største museer effektivt kvittet seg med kunsthistorisk fagkompetanse på toppnivå».¹¹ Personer uten slik kompetanse har ifølge forfatterne «begrenset mulighet til å skjelve mellom god og dårlig praksis i feltet». Kritikken ble imøtegått av blant andre Kasper Teglgård Koch, Munchmuseets avdelingsdirektør for utstilling og samling. Koch har bakgrunn fra konsulentbransjen og mener kritikerne ikke forstår den nye museumsverkeligheten. «Jeg opplever at man tror kommersialisering innebærer en mangel på respekt for kunsten. Det er jeg uenig i. Jeg ser heller på hva kunsten kan bidra med, både i seg selv, men også i samfunnet. Jeg har en utrolig stor respekt for kunsten, for kunstnerne, og for kunstfaget i seg selv. Og om jeg skal være helt ærlig, tror jeg at min kompetanse bidrar til å gi kunstfaget bedre rammer,» sa Koch i et intervju med *Morgenbladet*.¹²

2.2.2. Klima, miljø og aktivisme

Det pågår en rekke initiativer og satsinger for å styrke arbeidet med klima og miljø i kulturfeltet. Kulturdirektoratet forberedte på slutten av 2023 en undersøkelse for å finne ut hvordan landets kunst- og kulturaktører arbeider med bærekraft. Rapporten forteller at 8 av 10 virksomheter som valgte å svare på undersøkelsen, er ganske eller svært opptatt av klima og miljø i sitt daglige virke. Likevel har halvparten av virksomhetene få eller ingen tiltak for å tilpasse seg et endret klima. Nærmere 70 prosent sier at de bør gjøre mer for å redusere sitt klimaavtrykk, og like mange mener at staten bør innta en pådriverrolle. Kultur- og likestillingsdepartementet ønsker å bygge videre på engasjementet blant virksomhetene og har

¹¹ Blom et al. 2023.

¹² Furuseth 2023.

bevilget én million kroner hver til Kulturdirektoratet og Norsk filminstitutt for at de skal bidra til gode og målrettede tiltak for grønn omstilling i sektoren.¹³ Green Producers Club har tatt et initiativ for å utvikle et måleverktøy for karbonutslipp i forbindelse med utstillingsproduksjon. Initiativet ble lansert med seminaret «Environmental responsibility and the Nordic art institutions» på Nasjonalmuseet i Oslo 1. november 2023.

Kunstnere og andre aktører i kunstfeltet hever sine stemmer, både i miljøspørsmål og andre politiske saker. Sámi Dáiddačehpiid Searvi, Office for Contemporary Art Norway, Norsk Billedhoggerforening og Forbundet Frie Fotografer var blant foreningene som støttet oppropet «La fjella leve – Baajh vaeride årrohd!», som ble lansert i februar 2023. I oppropet krever kunst- og kulturarbeidere at staten skal etterleve høyesterettsvedtaket fra 2021 om at tillatelsen til vindkraftutbygging på Fosen var ugyldig fordi utbyggingen krenker reindriftssamers rett til utøvelse av kultur etter artikkel 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter. I mars 2023 fulgte gruppa «Kunst mot vinden» opp med kunstsalg i solidaritet med reieneierne og til inntekt for aksjonsfondet til Natur og Ungdom og ungdomslaget til Norske samers riksforbund (NSR-Nuorat). Utstillingen ble vist på BO (Billedkunstnerne i Oslo), Oslo Open og Praksis.

I juni 2023 krevde Norske Billedkunstnere og Unge Kunstneres Samfund, sammen med elleve andre norske kunstnerorganisasjoner, stans i oljeletingen på norsk sokkel.¹⁴ En rekke kunstnerorganisasjoner engasjerte seg også i ulike opprop og aksjoner mot Israels krigføring mot Palestina i etterkant av Hamas' angrep på Israel 7. oktober 2023.¹⁵

I november arrangerte BO (Billedkunstnerne i Oslo) og Unge Kunstneres Samfund en kunstnerdemonstrasjon foran rådhuset i Oslo i et forsøk på å redde atelierhusene på Ila og i Myntgata. I en oversikt publisert i februar 2023 presenterer Norske Billedkunstnere betydelige utfordringer knyttet til ateliersituasjonen også i Bergen, Stavanger, Trondheim og Nord-Norge.¹⁶

2.2.3 Kunstneriske høydepunkter

2023 var ifølge kritikerne et rikt utstillingsår. Blant mange sterke kunsthistoriske og internasjonale utstillinger trakk NRK og Kunstavisen i sine

13 Kulturdirektoratet 2024.

14 Kulturarbeidere sier nei til ny olje 2023.

15 Norsk Kuratorforening 2023; Enge 2023; Hoffengh 2023.

16 Norske Billedkunstnere 2023b.

årsoppsummeringer frem separatutstillinger og solopresentasjoner med de norske samtidskunstnerne Gunnvor Nervold Antonsen (Kunstneres Hus), Vanessa Baird (No Comprendo Press), Nils Bech (Centralteatret), Kvae & Bark (Unge Kunstneres Samfund), Josefine Lyche (Van Etten), Anna Sofie Mathiasen (Galleri K), Camille Norment (Bergen Kunsthall), Marita Isobel Solberg (Kunstnerforbundet), Børre Sæthre (KODE) og Ahmed Umar (Kunstneres Hus, Bergen Kunsthall og Lorck Schives Kunstpris).¹⁷¹⁸ Umar fikk også Kunstkritikerprisen for 2023.¹⁹

Nettidsskriftet *Kunstkritikk* trakk i sin årsoppsummering frem de mest leste sakene i 2023. Disse sakene handlet blant annet om Nasjonalmuseets beskrivelse av Christian Krohgs maleri «Leiv Eiriksson oppdager Amerika» (1893) som «kolonialistisk», om endringen av navnet på Kulturrådets fagadministrasjon til Kulturdirektoratet, og om fallet i antallet søkere med ikke-europeisk bakgrunn ved kunstakademiene etter innføringen av studieavgift for slike søkere.²⁰

2.3 Visuell kunst i Norsk kulturfond i 2023

Kulturrådets tilskuddsordninger for det visuelle kunstfeltet skal bidra til at det skapes og formidles visuell kunst av høy kvalitet på profesjonelle betingelser over hele landet. Tilskuddene skal bidra til bedre arbeidsvilkår for billedkunstnere, kunsthåndverkere og fotografer og til å styrke arrangementene slik at kunsten får en tydeligere plass i samfunnet.

Fondets ordinære budsjetttramme på det visuelle kunstområdet var i 2023 på 81,3 millioner kroner. I tillegg ble det bevilget syv millioner kroner i stimuleringsmidler. Av 1704 innkomne søknader mottok 639 tiltak og prosjekter tilskudd.

17 Årets beste kunstopplevelser 2023 2023.

18 Bjerke 2023.

19 Kunstkritikerprisen 2023.

20 Gabrielsen 2024.

▾ **Tabell 4** Søknader og tildelinger til visuell kunst i 2023.

Tilskuddsordning	Antall søknader	Antall tildelinger	Tildelingsprosent, søknader	Samlet søknadssum	Samlet tildelingssum	Tildelingsprosent, søknadsbeløp
Arrangørstøtte visuell kunst ^a	69	33	48 %	154 899 000	44 875 000	29 %
Kunstfaglige publikasjoner og manusutvikling ^b	158	62	39 %	18 189 000	4 110 000	23 %
Kunstnerassistentordningen	42	14	33 %	17 360 000	4 340 000	25 %
Prosjektstøtte til kunstnere i etableringsfasen ^c	217	85	39 %	13 750 000	3 035 000	22 %
Prosjektstøtte visuell kunst ^d	1020	403	40 %	163 537 000	26 742 000	16 %
Prosjektstøtte visuell kunst – mangfold	170	25	15 %	33 060 000	3 000 000	9 %
Utstyrstøtte til fellesverksteder og gjestekunstordninger	28	17	61 %	4 482 000	1 560 000	35 %
Totalt	1704	639	38 %	405 277 000	87 662 000	22 %

^a Samlet tildelingssum gjelder i sin helhet tilsagn gitt for kommende år.

^b Samlet tildelingssum inkluderer 200 000 kr gitt som tilsagn for kommende år.

^c Samlet tildelingssum inkluderer 90 000 kr gitt som tilsagn for kommende år.

^d Samlet tildelingssum inkluderer 4 765 000 kr gitt som tilsagn for kommende år.

Antall søknader til de seks tilskuddsordningene på det visuelle kunstområdet økte med 22 prosent fra 2022 til 2023. Av 1704 innkomne søknader mottok 639 tiltak og prosjekter tilskudd. Det innebærer at 38 prosent av søkerne mottok tilskudd. I 2022 mottok 44 prosent av søkerne tilskudd.

Tilskuddsordningen *prosjektstøtte visuell kunst* sto for det meste av økningen i antall søknader. Ordningen er en del av grunnfjellet i det norske kunstsystemet og bidrar til at kunstnere får produsert verk og at publikum får oppleve visuell kunst over hele landet. I 2023 besto ordningen av to deler: en ordinær del, som mottok 1020 søknader, og en ekstraordinær utlysning av midler til mangfold i det visuelle kunstfeltet, som mottok 170 søknader. Samlet kom det inn 1190 søknader til ordningen, en økning på 39 prosent sammenlignet med 2022. Uten den ekstraordinære utlysningen var økningen på 19 prosent. På de andre tilskuddsordningene for visuell kunst var det kun mindre endringer i søknadstallene.

2.3.1 Mangfoldig arrangørstøtteordning

Arrangørutvalget for visuell kunst har i 2023 lagt vekt på å utvikle tilskuddsordningen *arrangørstøtte visuell kunst* innenfor stramme rammer.

Behandlingen av 69 søknader i 2023 resulterte i 33 tildelinger, slik at porteføljen vil øke fra 51 virksomheter i 2023 til 54 i 2024. 21 arrangører har flerårig tilskudd og hadde derfor ikke behov for å sende søknad i 2023. Fem virksomheter fikk arrangørstøtte for første gang: verkstedene Tou Trykk i Stavanger og Glasslåven på Hadeland, gatekunstprosjektet Reed Projects i Stavanger og to kunstnerdrevne visningssteder i Oslo: Hulus og K4 Galleri. Porteføljen er svært sammensatt. Resultatet av behandlingen er at porteføljen i 2024 vil bestå av 32 visningssteder, 16 festivaler, 12 verksteder, 4 produsenter, 4 bokaktører (forlag, bokhandlere og andre virksomheter i kunstbokfeltet), 2 nettverksaktører (som skaper møteplasser for kunstprofesjonelle) og 1 atelierhus. Det totale antallet er flere enn 54 fordi noen virksomheter kombinerer flere funksjoner, de har for eksempel både verksted og visningsrom.

Utvalget vurderer kontinuerlig justeringer i ordningens profil og drøftet i 2023 fire søkergrupper som i hovedsak ikke ble prioritert i denne søknadsrunden. Dette gjaldt kunstsentre, landsdelsutstillinger, rene kunstbokforlag og tidsskrifter. Slike søkere vil også i fremtiden bli vurdert nøye med tanke på ordningens profil og stramme budsjettamme.

I forbindelse med budsjettinnspillet til Kultur- og likestillingsdepartementet for 2025 anbefaler Kulturrådet at Nordnorsk kunstnersenter (NNKS) flyttes ut av Norsk kulturfond og plasseres på kapittel 320, post 75 på statsbudsjettet. Kunstnersenterets videre utvikling baserer seg på et samspill med fylkeskommunene Nordland, Troms og Finnmark, og Kulturrådet mener NNKS sitt sammensatte faglige og kulturpolitiske ansvar bedre kan ivaretas på statsbudsjettet. Kulturrådet vurderer en slik overflytting for å være i tråd med flyttingene av andre regionale strukturer og visningsarenaer som ble overført til statsbudsjettet i 2021.

2.3.2 Økte tilskuddsbeløp gir færre tildelinger

Faglig utvalg for visuell kunst hadde i 2023 særskilt oppmerksomhet rettet mot størrelsen på beløpene som tildeles kunstnere som skal produsere verk i forbindelse med utstillinger. Signaler fra feltet tyder på at tilskudd som kun er en brøkdel av omsøkt beløp, bidrar til en lite bærekraftig kunstnerøkonomi. Utvalget har derfor gjort et forsøk med å prioritere strengere slik at tilskuddsbeløpene kan økes. Dette resulterte i at det gjennomsnittlige tilskuddsbeløpet økte fra 48 prosent av omsøkt beløp i 2022 til 55 prosent i 2023. Samtidig resulterte forsøket i at antall innvilgede søknader sank fra 47 til 38 prosent. Forsøket vil bli videreført i 2024 og evaluert i 2025. Parallelt med dette forsøket har Kulturrådet i sitt innspill til statsbudsjettet for 2025 bedt om friske midler til ordningen slik at tilskuddsbeløpene kan økes uten at antall tildelinger må reduseres.

2.3.3 Prosjektstøtteordningen delt i to

Økningen i antall søknader de siste årene har medført uoversiktlig forvaltning av tilskuddsordningen *prosjektstøtte visuell kunst*. Kulturrådet vedtok derfor i 2023 å dele tilskuddsordningen i to: én ordning rettet mot kunstnere, kunstnergrupper og andre frittstående aktører i feltet, og én rettet mot visningssteder, festivaler og andre virksomheter. Dette gir forenklede retningslinjer og mer effektiv administrasjon, og det synliggjør at ordningen – som har eksistert siden 1965 – til nå har utført to ulike oppgaver i det visuelle kunstfeltet: Den har både lagt grunnlaget for kunstnernes produksjoner og bidratt til å styrke programmeringen ved små og mellomstore kunstinstitusjoner. Delingen synliggjør også de ulike økonomiske betingelsene som er knyttet til de to søkergruppene.

2.3.4 Om ordningenes innretning og behovet for friske midler

Med delingen av ordningen *prosjektstøtte visuell kunst* vil Kulturrådet i 2024 ha syv ordinære tilskuddsordninger for visuell kunst. Ordningene er blitt til over mange år og i dialog med feltet, men er hver for seg relativt små og kan være vanskelige å forstå som helhet. Det kan være enklere å forstå porteføljen dersom man deler ordningene inn i tre hovedgrupper:

To av ordningene har som formål å styrke kunstnerne i deres arbeidssituasjon. Dette er *kunstnerassistentordningen* og *utstyrsstøtte til fellesverksteder og gjestekunstnerordninger*. Disse to ordningene hadde til sammen kun 70 søkere i 2023, og de hadde et samlet budsjett på 5,9 millioner kroner. Dette er lite sammenlignet med mange andre tilskuddsordninger som Kulturrådet disponerer, men ordningenes virkekraft er stor, og potensialet er betydelig.

Tre av ordningene er prosjektstøtteordninger med formål om å styrke kunstnerisk produksjon og formidling. Fra og med 2024 vil dette være fire ordninger. I alle ordningene er samspillet mellom produksjon og formidling viktig. *Prosjektstøtte visuell kunst – kunstnere* og *prosjektstøtte til kunstnere i etableringsfasen* gir hovedsakelig tilskudd til produksjon av kunstverk, men det er et krav at søkeren har en avtale med et visningssted. Kunsten skal komme publikum til gode. *Prosjektstøtte visuell kunst – visningssteder* går hovedsakelig til formidling av kunst gjennom utstillinger. Her forutsetter Kulturrådet at visningsstedene bidrar til kunstnerisk produksjon i form av honorar og vederlag til kunstnere. Tilskuddsordningen *kunsthøgskolepublikasjoner og manusutvikling* har tilsvarende krav om honorar, vederlag, distribusjon og formidling knyttet til

ordningen. Prosjektstøtteordningene mottok i 2023 totalt 1395 ordinære søknader og hadde et samlet budsjett på 36,3 millioner kroner.

Arrangørstøtteordningen tilbyr langsiktig virksomhetsstøtte. I motsetning til prosjekter, som er definert ved et avgrenset tema og omfang, går arrangørstøtten til visningssteder, festivalarrangører, verksteder og andre tiltak som ikke er begrenset i tid. Arrangørtilskudd kan dermed dekke administrative driftsutgifter som lønn, husleie, strøm og renhold, i tillegg til utgifter til utstillinger og annen programmering. Behovene innenfor denne tilskuddsordningen viser seg best ved å se på porteføljen i det gjeldende året. I 2023 mottok 51 virksomheter arrangørtilskudd i et spenn fra 100 000 til 8,4 millioner kroner. Totalt mottok virksomhetene 45,1 millioner kroner i støtte i 2023, noe som gir et snitt på 884 000 kroner per virksomhet.

Kulturrådet ba i sitt budsjettinnspill for 2025 Kultur- og likestillingsdepartementet om en særskilt økning i budsjettet for visuell kunst. For å kunne imøtekomme behovene på feltet ønsker rådet å styrke prosjektstøtteordningene med 38 millioner kroner og arrangørstøtteordningen med 33 millioner. Innspillet ble begrunnet slik:

Kulturrådet ønsker å styrke det visuelle kunstfeltet gjennom både et økonomisk løft og et kunnskapsløft. Situasjonen er svært utfordrende: De økonomiske rammene er preget av et betydelig etterlep gjennom mange år, samtidig som den kunstneriske aktiviteten i hele landet har økt. Et økonomisk løft vil gi rådet en vesentlig styrket mulighet til å fremme økt mangfold, høy kunstnerisk kvalitet, robuste organisasjoner, bred formidling og rimelige lønns- og arbeidsvilkår for kunstnerne. For å kunne følge opp kunstnermeldingen er økte rammer helt nødvendig.²¹

2.3.5 Ekstraordinære satsinger på kunstbøker og mangfold

Våren 2022 utlyste Kulturrådet et pilotprosjekt for distribusjon og formidling av kunst- og kunstnerbøker. Prosjektet har til hensikt å kartlegge og prøve ut innovative strukturer for distribusjon og formidling slik at kunstbøkene kan nå ut til flere. I utlysningen nevnte rådet blant annet distribusjonsnettverk, kunstbokhandel, kunstbokmesse og innkjøpsordning som mulige tiltak. Det kom inn 36 søknader, og 1,6 millioner kroner ble fordelt på åtte tilskuddsmottakere. Satsingen ble oppsummert med seminaret «Kunstbøker til folket» på Lillehammer i mai 2024.

21 Kulturrådet 2024.

Våren 2023 utlyste Kulturrådet også tre millioner kroner til en satsing på mangfold i det visuelle kunstfeltet. Satsingen ble definert i dialog med aktører i kunstfeltet og var rettet mot prosjekter som fremmer samarbeid, utvikler nettverk og skaper møteplasser for et åpent og mangfoldig kunstliv. Det kom inn 170 søknader fra alle landets fylker. 25 prosjekter ble innvilget tilskudd. Spørsmål om sosial og kulturell bakgrunn, religion, kjønnsidentitet, alder og funksjonsvariasjoner sto sentralt i tildelingene. Flere prosjekter omhandlet *outsider art*, håndverkstradisjoner, LHBTQ+-perspektiver, diaspora, samarbeid med innvandregrupper og nettverksbygging med kunstnere i andre land.

Sammen med de ordinære tilskuddene innenfor prosjektstøtteordningene bidrar mangfoldssatsingen til å utvikle ny infrastruktur i det visuelle kunstfeltet. Pride Art, Kvenbiennalen, Sápmi Triennale, Oslofjord Triennale, Young Arctic Artists, Her og der, Haus of Jdid, Stiftelsen Blekksprut, Nasjonalt Senter for Outsider Art og nettverk for henholdsvis jødiske og skeive kunstnere er blant organisasjonene og prosjektene som fikk støtte fra Kulturrådet i 2023.

» **Tabell 5** Bruk av årets budsjett, visuell kunst i Norsk kulturfond.

Tilskuddsordning	Budsjett	Justeringer ^a	Til disposisjon	Tilsagn fra tidligere	Tildelinger i 2023
Arrangørstøtte visuell kunst	45 108 000	0	45 108 000	44 194 000	914 000
Kunstfaglige publikasjoner og manusutvikling	4 160 000	0	4 160 000	250 000	3 910 000
Kunstnerassistentordningen	4 340 000	0	4 340 000	0	4 340 000
Prosjektstøtte til kunstnere i etableringsfasen	3 000 000	0	3 000 000	55 000	2 945 000
Prosjektstøtte visuell kunst	23 105 000	4 025 000	27 130 000	5 155 000	21 975 000
Prosjektstøtte visuell kunst – mangfold	0	3 000 000	3 000 000	0	3 000 000
Utstyrstøtte til fellesverksteder og gjestekunstnerordninger	1 560 000	0	1 560 000	0	1 560 000
Totalt	81 273 000	7 025 000	88 298 000	49 654 000	38 644 000

^a Omdisponerte midler.

2.3.6 Dialog med feltet

Faglig utvalg for visuell kunst og arrangørutvalget for visuell kunst arrangerte i 2023 to nasjonale dialogmøter med interesseorganisasjonene i det visuelle kunstfeltet. Til disse møtene inviteres blant andre kunstnerorga-

nisasjonene Norske Billedkunstnere, Forbundet Frie Fotografer, Norske Kunsthåndverkere og Sámi Dáiddačehpiid Searvi og arrangørorganisasjonene Norske Kunstforeninger, Kunsthallene i Norge og Kunstsentrene i Norge. Kultur- og likestillingsdepartementet, Office for Contemporary Art Norway, KORO og andre statlige aktører er til stede som observatører. Møtene er viktige for å styrke kunnskapen om Kulturrådets tilskuddsordninger, kartlegge behov i feltet og diskutere saker av felles interesse.

I tillegg arrangerte faglig utvalg for visuell kunst et regionalt dialogmøte med det visuelle kunstfeltet i Stavanger. Møtet ble arrangert i samarbeid med Stavanger kommune og Rogaland kunstsenter, og tok utgangspunkt i Kulturrådets tilskuddsordninger og Stavanger kommunes plan for visuell kunst, som ble vedtatt i juni 2023.²²

Sekretariatet arrangerte tre digitale informasjonsmøter om tilskuddsordningene og ett særskilt informasjonsmøte om satsingen «mangfold i det visuelle kunstfeltet». Digitale møter som dette sikrer lik tilgang til informasjon for alle søkere og er tilgjengelige for kunstnere og fagfolk over hele landet, og de medvirker til at terskelen for å søke tilskudd fra Norsk kulturfond blir lavere. I forbindelse med denne mangfoldssatsingen ble det også arrangert en-til-en-møter med søkere som ikke tidligere har søkt Kulturrådets ordninger. 29 søkere benyttet seg av dette tilbudet.

2.3.7 To kunnskapsprosjekter

Kulturrådet har i 2023 utviklet grunnlaget for to kunnskapsprosjekter. Det ene er en undersøkelse av hvordan arv etter visuelle kunstnere tas vare på. Det andre er en utredning av forholdene for produksjon og formidling av kunst i Norge i 2020-årene, kombinert med en evaluering av fondets portefølje for visuell kunst. Begge prosjektene ble lagt ut på offentlig anbud våren 2024.

Særlig det siste prosjektet er viktig for å utvikle Kulturrådets satsing på visuell kunst. Tilskuddsordninger for visuell kunst har eksistert siden 1965, men har aldri blitt evaluert med tanke på deres samlede virkning i feltet. Kulturrådet mener at det er et prekært behov for en slik helhetlig evaluering av porteføljen. Spørsmålet rådet reiser, er hvordan tilskuddsordningene best kan organiseres for å løfte ulike praksiser, sikre at Norsk kulturfonds formål oppnås, og bidra til en bedre kunstnerøkonomi.

22 Stavanger kommune 2024.

Fagutvalgene og tilskuddsordningene

3.1 Faglig utvalg for visuell kunst

Faglig utvalg for visuell kunst består av seks medlemmer. Utvalget har samlet kunnskap om kunstproduksjon, utstillingsproduksjon, kuratorvirksomhet, kunsthistorie, tekstproduksjon, kunst og teknologi samt formidling. Utvalget behandlet i 2023 ordningene *prosjektstøtte visuell kunst – kunstnere* (søknader fra enkeltkunstnere og kunstnergrupper), *prosjektstøtte til kunstnere i etableringsfasen*, *kunstfaglige publikasjoner og manusutvikling* og *kunstnerassistentordningen*. Utvalget besto i 2023 av

- Marianne Bjørnmyr (Bodø, leder)
- Jarle Strømodden (Oslo, nestleder)
- Marianne Zamecznik (Trondheim)
- Daisuke Kosugi (Farsund)
- Astrid Sleire (Bergen)
- Ayatgali Tuleubek (Oslo)

3.2 Arrangørutvalget for visuell kunst

Arrangørutvalget for visuell kunst består av seks medlemmer. Utvalget har samlet bred oversikt over feltet og dets infrastruktur, og sammensetningen sørger for erfaring fra institusjonsvirksomhet, selvorganisering, kuratorvirksomhet og mangfoldsarbeid. Utvalget behandlet i 2023 ordningene *prosjektstøtte visuell kunst* (søknader fra institusjoner og organisasjoner), *arrangørstøtte visuell kunst* og *utstyrsstøtte til fellesverksteder og gjestekunstnerordninger*. Utvalget besto i 2023 av

- Rikke Komissar (Oslo, rådsmedlem, leder)
- Javier Barrios (Oslo, nestleder)
- Kristoffer Dolmen (Bodø)
- Merete Jonvik (Stavanger)
- Anngjerd Rustand (Bergen)
- Reinhold Ziegler (Kristiansund)

Rikke Komissar gikk ut i permisjon andre halvår 2023. Merete Jonvik overtok som fungerende leder.

I det følgende presenteres de seks tilskuddsordningene utvalgene forvalter. For hver ordning beskrives tendenser i søknadene gjennom året i tillegg til utvalgenes prioriteringer og observasjoner.

3.3 Arrangørstøtte visuell kunst

Formålet med ordningen er å styrke, opprettholde og utvikle arrangører i det visuelle kunstfeltet gjennom langsiktig virksomhetsstøtte. Med arrangører menes blant annet visningssteder, festivaler, verksteder, atelierhus og produsenter. Ordningen skal sikre bred formidling av profesjonell samtidskunst over hele landet og bidra til et mangfold av kunstuttrykk av høy kvalitet. Ordningen skal også bidra til faglig utvikling og forutsigbarhet i programmering, planlegging og drift.

Ordningen er delt i to kategorier. Kategori 1 er startnivået, et flerårig utviklingstilskudd. For å kunne motta et slikt tilskudd må arrangørene kunne vise til gjennomførte prosjekter og aktiviteter i minimum ett år. Kategori 2 er et langsiktig virksomhetstilskudd, og her er kravene til profesjonell drift, langsiktige mål og faglig betydning utover et lokalt nedslagsfelt høyere enn i kategori 1.

▾ **Tabell 6** Søknader og tildelinger, *arrangørstøtte visuell kunst* 2019–2023.

	2019	2020	2021	2022	2023
Antall søknader	66	46	62	74	69
Antall tildelinger	31	17	29	33	33
Tildelingsprosent, søknader	47 %	37 %	47 %	45 %	48 %
Samlet søknadssum	108 453 292	59 989 632	91 464 202	162 324 332	154 899 678
Tildelt sum årets søknader ^a	36 412 000	11 720 000	35 030 000	56 754 000	44 875 000
Tildelingsprosent, søknadssum	34 %	20 %	38 %	35 %	29 %

^a Det gis utelukkende tilsagn for kommende år.

3.3.1 Tendenser og analyser

Tilskuddsordningen *arrangørstøtte visuell kunst* ble vesentlig endret i 2021. Ordningen het tidligere *arrangørstøtte til kunstnerdrevne visningssteder og festivaler*, og den ble utvidet med ti virksomheter da ordningen *driftsstøtte visuell kunst* ble nedlagt. I tillegg til nytt navn fikk ordningen også nye retningslinjer. 2023 var det tredje året med søknadsbehandling i den nye ordningen.

Både antall søknader og omsøkt beløp gikk marginalt ned fra 2022 til 2023. Dette innebærer at aktivitets- og ambisjonsnivået i den frie delen av det visuelle kunstfeltet fortsatt er stor. Søknadsrunden var preget av et høyt nivå på søknadene og dermed stor konkurranse om tilskudd. Det ble behandlet søknader innen et bredt spekter av uttrykk og type arrangementer over hele landet. Flest søknader og tildelinger gikk til Oslo, etterfulgt av Vestland. Innlandet hadde høyest tildelingsprosent.

Ordningens kategori 1 bygger på den tidligere ordningen for kunstnerdrevne visningssteder og festivaler. Her ble det i 2023 gitt 22 tilskudd. Babel, Kjerringøy Art Base Camp, Pamflett og SA Steinskulptur fikk videreførte og økte tilskudd. Tilskuddene til Heimdal Kunstforening, Kunstgarasjen, Melk, Open Out, Kunstbokmessen B*stard (Oplandia senter for samtidskunst), Podium og Trondheim Open ble videreført på samme nivå som før. Studio 17 i Stavanger fikk videreført tilskuddet med reduksjon.

Fem tiltak fikk for første gang tilskudd i kategori 1. Fire av disse har tidligere fått tilskudd fra *prosjektstøtte visuell kunst*: Glasslåven på Hadeland, Tou Trykk i Stavanger, og Hulias og K4 Galleri i Oslo. I tillegg fikk Reed Projects i Stavanger tilskudd for første gang. Det var i alt 23 søkere som søkte ordningen for første gang.

Ordningens kategori 2 bygger på den tidligere driftsstøtteordningen. I denne kategorien prioriterte utvalget å videreføre tilskuddene med prisjustering til syv søkere: Atelier Nord, Bergen Assembly, Bergen senter for elektronisk kunst, Fellesverkstedet, Nordnorsk Kunstnersenter, Torpedo og Trondheim Elektroniske Kunstsenter. Kunsthall Grenland og Ram Galleri fikk økning av sitt tilskuddsnivå. Atelier Nord og Torpedo fikk varsel om mulig reduksjon av sine tilskudd. Kunst på arbeidsplassen fikk videreføring på samme nivå med varsel om mulig utfasing.

Utvalget diskuterte flere særskilte trekk ved søknadsmassen. Det ble trukket frem at ordningens portefølje har flere søkere med tilknytning til kunst og ny teknologi, og at ordningen dermed bidrar til å støtte denne delen av det visuelle kunstfeltet. Ordningen støtter også flere kvalitativt gode fellesverksteder. I denne runden fikk Fellesverkstedet, SA Steinskulptur og grafikkverkstedet Tou Trykk tilskudd. Utvalget trekker

også frem at det har prioritert å gi tilskudd til kunstnerdrevne visningssteder som hører til den unge kunstscenen, deriblant Hulus og K4 Galleri i Oslo, og Kurant i Tromsø.

Et annet fremtredende trekk i søknadene er vektleggingen av klima og miljø. Festivalen Greenlight i regi av Skiens Kunstforening ble trukket frem av utvalget for å ha en spennende profil som kombinerer klima- og miljøtematikk med utforskningen av det post-industrielle i Grenlandsregionen. Landskapskunstprosjektet Kjerringøy Art Base Camp er et annet tiltak som jobber godt med klima og bærekraft. Utvalget registrerte også at flere søkere meldte at de tenker på bærekraft når det gjelder transport.

I behandlingen av årets søknader løftet utvalget frem Kunsthall Grenland som en tilskuddsmottaker som skiller seg ut i kraft av sitt gode kvalitative nivå og sin nytenkning. Utvalget mente også at Reed Projects i Stavanger søkte med et spesielt godt gatekunstprosjekt, med en analytisk tilnærming til både samtidskunst og aktivisme.

Geografisk spredning av midlene er viktig for utvalget. Utvalget understreker at fordi arrangørstøtten gir flerårig tilskudd og videreføring, så må man se på helheten i porteføljen for å få et godt bilde av den geografiske spredningen av midlene.

Etter tildelingsrunden i 2023 består porteføljen i 2024 av 54 virksomheter som har én eller flere funksjoner: 32 av dem er visningssteder, 16 festivaler, 12 verksteder, 4 produsenter, 4 bokaktører, 2 nettverksaktører og 1 atelierhus.

3.3.2 Tilpasning og utvikling

Arrangørutvalget for visuell kunst har en løpende diskusjon om ordningens profil. Utvalget registrerer at flere nye søkere er forlag og tidsskrifter. Utvalget mener at flere av disse er gode og spennende, men at dette ikke primært er en ordning for forlags- og tidsskriftsstøtte. Slike søkere vil derfor bli vurdert nøye. Utvalget diskuterer også søknader om virksomhetsstøtte fra kunstsentre. Utvalget mener at slike søknader ikke kan forventes å bli prioritert. Unntaket er søknader fra Nordnorsk kunstnersenter, som i dag får tilskudd innenfor ordningens kategori 2. Utvalget diskuterte også søknader fra de fem landsdelsutstillingene (Østlandsutstillingen, Sørlandsutstillingen, Trøndelagsutstillingen, Nordnorsken og Vestlandsutstillingen), som med ujevne mellomrom søker ordningen. Tilskudd til slike søkere ble ikke prioritert i 2023, og utvalget vil fortsette å diskutere i hvilken grad disse kan forventes å bli prioritert innen ordningen.

Sekretariatet mener ordningens nye retningslinjer fungerer bra, men det kommer enkelte tilbakemeldinger fra søkere som opplever dem som

kompliserte. Det legges opp til at retningslinjene justeres i 2025, etter fjerde behandlingsrunde høsten 2024.

Den kommende evalueringen av tilskuddsordningene for visuell kunst i Norsk kulturfond vil gi et eksternt blikk på arrangørstøtteordningen. Ordningen vil blant annet bli sett i relasjon til institusjoner som mottar tilskudd over statsbudsjettet, samt til behovene i det visuelle kunstfeltet generelt.

↘ **Tabell 7** Geografisk fordeling, *arrangørstøtte visuell kunst 2023*.

Region	Antall søknader 2023	Antall tildelinger 2023	Tildelingsprosent 2023	Antall i porteføljen i 2024
Agder	2	0	0 %	0
Innlandet	3	3	100 %	4
Møre og Romsdal	2	0	0 %	0
Nordland	3	2	67 %	3
Oslo	22	10	45 %	18
Rogaland	6	3	50 %	4
Troms og Finnmark	5	3	60 %	3
Trøndelag	5	4	80 %	4
Telemark og Vestfold	4	2	50 %	3
Vestland	9	6	67 %	15
Viken	8	0	0 %	0
Svalbard	0	0	–	0
Totalt	69	33	48 %	54

3.4 Kunstnerassistentordningen

Ordningen skal gi kunstnere i etableringsfasen anledning til å arbeide som assistent for en mer etablert kollega i en 50 prosent stilling. Målet er å utvikle unge kunstnerskap, bidra til erfarings- og kompetanseoverføring mellom etablerte og nyutdannede kunstnere samt å profesjonalisere og øke inntektsmulighetene for begge parter. Det kan søkes om tilskudd til en assistentstilling i ett eller to år.

↘ **Tabell 8** Søknader og tildelinger, *kunstnerassistentsordningen* 2019–2023.

	2019	2020	2021	2022	2023
Antall søknader	59	47	40	46	42
Antall tildelinger	14	13 ^a	14	14	14
Tildelingsprosent, søknader	24 %	28 %	35 %	30 %	33 %
Samlet søknadssum	23 520 000	14 700 000	18 600 000	19 770 000	17 360 000
Tildelt sum årets søknader	4 200 000	4 200 000	4 200 000	4 340 000	4 340 000
Tildelingsprosent, søknadssum	18 %	29 %	23 %	22 %	25 %

^a En søker fikk i 2019 toårig støtte, derav kun 13 nye tildelinger i 2020.

3.4.1 Tendenser og analyser

Antall søknader til ordningen har de siste årene vært stabilt, og i 2023 var tallet 42. 14 kunstnere, eller 33 prosent av søkerne, mottok tilskudd. Tilskuddet er på en fast sum som i 2023 var 310 000 kroner per bevilgning. Midlene skal gå til å dekke lønn og sosiale utgifter i forbindelse med ansettelsen. Overskytende beløp er tilskudd til den etablerte kunstnerens administrative utgifter.

Tildelingene gikk i 2023 til kunstnere med base på Østlandet (9 i Oslo og 2 i Viken), Troms og Finnmark (2) og Trøndelag (1). Denne fordelingen speiler søknadene, som hadde et tyngdepunkt på Østlandet (Oslo 25 og Viken 6), og som ellers kom fra Troms og Finnmark (6), Trøndelag (3) og Nordland (2). Det kom ingen søknader fra Møre og Romsdal, Vestland, Rogaland, Agder, Innlandet eller Vestfold og Telemark.

Fem søkte i 2023 om et andre år med samme assistent. Utvalget prioriterte ikke disse. I 2023 ga de i stedet nye kunstnere og assistenter tilgang til ordningen. Utvalget tildelte kun ettårige assistenttilskudd.

Det var i 2023, som i 2022, mange og sterke søknader fra kunstnere som jobber med materialbasert kunst. Glass, tekstil og keramikk var særlig godt representert i søknadene. Det kom også flere søknader fra skulptører og kunsthåndverkere. Av andre medier, teknikker og sjangre kom det søknader fra kunstnere som arbeider med lyd, smykkekunst, aktivisme, robotteknikk, tresnitt, installasjon, programmering, kuratorvirksomhet, performance, papirkunst og relasjonelle uttrykk. Flere av søkerne i 2023 har en forskningsbasert tilnærming til kunst.

De fleste parene av assistenter og etablerte kunstnere har metoden til felles eller at de jobber med samme uttrykk eller samme materiale. Andre overlapper når det gjelder tema eller motiv. Det ble for eksempel gitt tilskudd til kunstnerpar der begge tematiserer kolonisering og urfolk-

sproblematikk, men der assistenten og den etablerte kunstneren har ulike bakgrunn, uttrykk og metoder.

Utvalget la i 2023 vekt på rolleforståelsen hos både søker og assistent. Det så også på søkerens og assistentens refleksjoner i motivasjonsbrevene. Også kunstneriske kvaliteter hos søker og assistent var et viktig kriterium.

3.4.2 Tilpasning og utvikling

Sekretariatet har gjennom 2022 og 2023 holdt kontakt med Unge Kunstneres Samfund (UKS) vedrørende utgivelsen av publikasjonen *9 til 5. Håndbok for Kunstnerassistentordningen*. Boka ble lansert i første halvdel av 2023. Sekretariatet deltok på lanseringen og på et arrangement for UKS' medlemmer før søknadsskjemaet åpnet 2. november. UKS har etter lanseringen oversatt håndboka til engelsk og samisk og publisert den digitalt på disse språkene.

3.5 Utstyrsstøtte til fellesverksteder og gjestekunstnerordninger

Tilskuddsordningen *utstyrsstøtte til fellesverksteder og gjestekunstnerordninger* har som formål å gi fellesverksteder for billedkunstnere, kunsthåndverkere og fotografer, samt gjestekunstnerordninger med samme målgruppe, tilskudd til anskaffelse av felles produksjonsutstyr.

▾ **Tabell 9** Søknader og tildelinger, *utstyrsstøtte til fellesverksteder og gjestekunstnerordninger* 2019–2023.

	2019	2020 ^a	2021 ^b	2022	2023
Antall søknader	19	20	35	21	28
Antall tildelinger	14	4	16	15	17
Tildelingsprosent, søknader	74 %	20 %	46 %	71 %	61 %
Samlet søknadssum	4 947 836	3 722 557	6 969 900	4 418 272	4 482 203
Tildelt sum årets søknader	1 500 000	510 000	1 500 000	1 560 000	1 560 000
Tildelingsprosent, søknadssum	30 %	14 %	22 %	35 %	35 %

^a Avsetningen til ordningen i 2020 var opprinnelig på 1 500 000 kr. Arrangørutvalget for visuell kunst stilte 990 000 kr til rådighet for Kulturrådets ekstraordinære utlysning i forbindelse med koronasituasjonen.

^b Retningslinjene ble i 2021 endret slik at også gjestekunstnerordninger kunne søke utstyrsstøtte. Noen søkere som hadde fått avslag i 2020 grunnet lite midler, ble invitert til å søke igjen i 2021. Begge deler medvirket til et høyt antall søknader i 2021.

3.5.1 Tendenser og analyser

Ordningen har én søknadsfrist i året, og i 2023 kom det inn 28 søknader. 17 av disse mottok tilskudd, og 3 av dem var nye søkere til ordningen. Som tidligere år kom de fleste søknadene fra områdene rundt Oslo og Vestland, men antall søknader fra Troms og Finnmark og Agder økte i forhold til 2022. Gjennomsnittlig søknadssum var 160 000 kroner, og gjennomsnittlig tildelingssum var 92 000 kroner.

14 av 17 tildelinger gikk til søkere som også tidligere har mottatt støtte. Ordningene bidrar på denne måten til gradvis og langsiktig oppbygging av produksjonsmiljøer for visuell kunst.

Søknadene var i 2023 preget av store behov for oppgraderinger i norske kunstnerverksteder. Reparasjon av rustne keramikkovner, ødelagte printere og annet utstyr, skifte av filter og valser for grafikkpresser og innkjøp av nye glassplater til eksponeringsbord var blant tiltakene som mottok støtte. Det ble gitt støtte til utstyr for produksjon og behandling av tre, metall, keramikk, fotografi, film, grafikk, tekstil og glass.

Miljø og bærekraft sto sentralt i flere tildelinger. Rokvam Keramikk Verksted i Risør mottok midler til bygging av en vedfyrt utendørs keramikk-ovn. Prosjektet er et forskningstiltak der miljø og bærekraft står sentralt, og involverer en rekke aktører i det keramiske feltet. Det ble gitt en tilleggsbevilgning til Aldea senter for samtidskunst, design og teknologi i Bergen for innkjøp av datastyrt metallfres. Maskinen kan blant annet brukes til produksjon av støpeformer som muliggjør gjenbruk av plast som råvare. Lavangsnes Wunderkammer i Troms fikk støtte til innkjøp av oppladbare batterier, lys og varmelamper for kunstproduksjon i utendørsatelierer og i naturen året rundt.

I Trøndelag ble det gitt tilskudd til Rake arbeidsfelleskap for innkjøp av profesjonelt foto- og filmkamera samt prosjektor. Utleie skal blant annet bidra til å dekke forsikring av utstyret for å sikre langsiktig og forsvarlig bruk. Fellesverkstedet til Forbundet for Frie Fotografer i Oslo mottok også midler til innkjøp av storformatprinter for produksjon av fotografier i høy kvalitet for utstillingsformål. I mange av verkstedene kan eksterne brukere leie seg inn.

Troms fylkeskultursenter i Tromsø mottok tilskudd til innkjøp av utstyr til oppgradering av et fellesverksted for tekstil, grafikk og publisering. Verkstedet skal hete «Keviselie» oppkalt etter Hans Ragnar Mathisen, også kalt Keviselie, som i sin tid fikk atelier i bygget. Utvalget bemerket at alle fylker i Norge burde ha slike fellesverksteder.

SA Steinskulptur, Norsk Billedhoggerforenings atelierer på Helsefyrt i Oslo, fikk midler til innkjøp av ny vokssmeltingsovn fra Tyskland til bruk

i bronsestøperiet. Verkstedet er det eneste som tilbyr kunststøperi for monumentalskulpturer i Norge. To av landets dyktigste og mest erfarne skulpturstøpere, Helge Nilsen (f. 1939) og Kjell Hjelmseth (f. 1937), er engasjert for å lære opp nyansatte i bronsestøp. Utvalget pekte på at det er essensielt å ivareta denne kompetansen og fagkunnskapen.

▾ **Tabell 10** Geografisk oversikt, utstyrstøtte til fellesverksteder og gjestekunstnerordninger 2023.

	Antall søknader	Antall tildelinger	Tildelingsprosent, antall	Andel av søknader	Andel av tildelinger	Søknadsbeløp	Tildelingsbeløp	Andel av tildelingsbeløp
Agder	2	2	100 %	7 %	12 %	625 864	230 000	37 %
Innlandet	0	0	0 %	0 %	0 %	0	0	0 %
Møre og Romsdal	1	1	100 %	4 %	6 %	233 075	80 000	34 %
Nordland	1	0	0 %	4 %	0 %	140 000	0	0 %
Oslo	8	5	63 %	29 %	29 %	958 279	477 000	50 %
Rogaland	1	0	0 %	4 %	0 %	200 000	0	0 %
Troms og Finnmark	3	2	67 %	11 %	12 %	630 276	180 000	29 %
Trøndelag	2	1	50 %	7 %	6 %	371 678	150 000	40 %
Vestfold og Telemark	0	0	0 %	0 %	0 %	0	0	0 %
Vestland	8	5	63 %	29 %	29 %	1 037 230	443 000	43 %
Viken	2	1	50 %	7 %	6 %	285 802	0	0 %
Totalt	28	17	61 %	100 %	100 %	4 482 204	1 560 000	35 %

3.6 Prosjektstøtte til kunstnere i etableringsfasen

Ordningen har som formål å styrke vilkårene for kunstnere som har avsluttet sin kunstutdanning og er i startfasen av sin kunstnerkarriere. Det kan søkes tilskudd til utstillinger og annen visning av samtidskunst som en enkeltkunstner eller kunstnergruppe står bak. Kunstnere kan søke støtte inntil fem år etter endt utdanning. Etter dette henvises søkerne til den allmenne ordningen *prosjektstøtte visuell kunst – kunstnere*. I motset-

ning til den ordningen støtter ordningen for kunstnere i etableringsfasen også tiltak i utlandet.

▫ **Tabell 11** Søknader og tildelinger, *prosjektstøtte til kunstnere i etableringsfasen* 2019–2023.

	2019	2020	2021	2022	2023
Antall søknader	170	189	171	210	215
Antall tildelinger	69	85	109	86	85
Tildelingsprosent, søknader	41 %	45 %	63 %	41 %	40 %
Samlet søknadssum ^a	9 670 103	8 906 046	10 474 520	12 602 663	14 749 684
Tildelt sum årets søknader ^a	2 500 000	2 500 000	3 765 000	3 055 000	3 090 000
Tildelingsprosent, søknadssum	26 %	28 %	36 %	24 %	21 %

^a Inkluderer søknadssum og tilsagn for kommende år.

3.6.1 Tendenser og analyser

Antall søknader har økt kraftig etter pandemien og har de to siste årene stabilisert seg på et søknadstall som er 25 prosent høyere enn i 2019. Kulturrådet har de siste årene arbeidet aktivt for å nå nye søkergrupper, og dette kan være en av årsakene til at søknadstallene har økt. *Prosjektstøtte til kunstnere i etableringsfasen* representerer et stort mangfold, herunder søkere med innvandrerbakgrunn. En rekke søknader kommer fra internasjonale kunstnere som ofte har vært aktive som kunstnere i flere år før de kommer til Norge, ofte for å ta en mastergrad. 30 prosent av søknadene til denne ordningen er skrevet på engelsk.

Ordningen gir ofte den første offentlige støtten til unge kunstnere, og tildelingsbeløpene har tradisjonelt vært av moderat størrelse. I 2023 var søknadsbeløpene i snitt 68 000 kroner, og tildelingene i snitt 36 000 kroner. Kostnadsnivået og ambisjonene har imidlertid økt, og flere kunstnere legger nå inn honorar i budsjettene når de skal stille ut. De viser også til leiekostnader for atelier. Søknadsbeløpene har derfor økt, og enkelte søker nå om tilskudd på 100 000–300 000 kroner. Utvalget opplever dette som en nødvendig synliggjøring av at det er kostnadskrevenende å lage visuell kunst.

Selv om mer enn halvparten av søkerne er bosatt i Oslo, realiseres prosjektene over hele landet. Det tilkommer stadig nye visningssteder, hvilket er en vesentlig del av dynamikken i det visuelle kunstfeltet. Noen eksisterer kun en helg, mens andre er del av en festival. Dessverre er det mange visningssteder – både nye og mer etablerte – som verken bidrar

med honorar eller vederlag, og dette gjelder særlig når de yngste kunstnerne stiller ut. Det skyldes i stor grad at stedene er underfinansiert eller drevet på ideell basis. Fagutvalget ønsker at kunstnerne skal motta honorar når de stiller ut, men stiller ikke noe krav om dette. Hver sak blir behandlet individuelt etter ordningens retningslinjer.

Mot slutten av 2023 var det en markant økning i antall søknader til prosjekter som skal realiseres i utlandet. Dette tyder på at de yngre kunstneres internasjonale aktiviteter er tilbake etter årene med reisebegrensninger under koronapandemien.

3.6.2 Tilpasning og utvikling

Tilskuddsordningene for visuell kunst skal evalueres i løpet av de kommende årene. For denne ordningen vil blant annet spørsmålet om definisjon av begrepet «etableringsfasen» bli vurdert. Dagens definisjon, «inntil fem år etter endt utdanning», stammer fra den gangen de fleste visuelle kunstnere i Norge tok en femårig utdanning som endte med en avgangsutstilling. Med dagens utdanningsløp, som er delt i bachelor-, master- og doktorgrad, og med stadig flere kunstnere som har utdanning fra utlandet, bør denne definisjonen revurderes.

3.7 Kunstfaglige publikasjoner og manusutvikling

Ordningen skal bidra til å styrke produksjon av publikasjoner som presenterer eller analyserer aktuelle problemstillinger innen samtidskunst og kunstteori. Det gis støtte til fotobøker, bøker om teori, monografier, kunstnerbøker, større utstillingskataloger, bok- eller magasinsierier, ulike hybridbøker og fanziner. Manusutviklingsstøtten er en viktig del av ordningen og skal stimulere skribenter til å skrive grundige tekster om samtidskunst.

➤ **Tabell 12** Søknader og tildelinger, kunstfaglige publikasjoner og manusutvikling 2019–2023.

	2019	2020	2021	2022	2023
Antall søknader	157	185	187	151	158
Antall tildelinger	57	73	86	68	62
Tildelingsprosent, søknader	36 %	39 %	46 %	45 %	39 %
Samlet søknadssum	16 553 197	26 126 991	22 027 591	17 421 348	18 189 309
Tildelt sum årets søknader	4 000 000	4 000 000	5 887 000 ^a	4 410 000 ^b	4 110 000 ^c
Tildelingsprosent, søknadssum	24 %	15 %	27 %	25 %	23 %

^a Inkludert stimuleringsmidler, 1 900 000 kr.

^b Inkludert stimuleringsmidler, 650 000 kr, og tilsagn for kommende år, 250 000 kr.

^c 200 000 kr er gitt som tilsagn for kommende år.

3.7.1 Tendenser og analyser

Det var en økning i antall søknader til ordningen under koronapandemien i 2020 og 2021. I 2022 og 2023 har antall søknader vært tilbake til normalen fra før pandemien. Utvalget fremholder at søknadene holder høy kvalitet og er svært varierte – og at flere godt utviklede bokprosjekter kunne ha mottatt støtte. Ordningen har ikke fått vesentlig økte budsjettrammer siden den ble opprettet i 2016, bortsett fra midlertidig tilførsel av stimuleringsmidler under koronapandemien i 2021 og 2022.

Ordningen er karakterisert av selvpublikering, noen ganger gjennom småbokforlag, og et høyt antall kunstnerbøker. 20 av 62 tildelinger i 2023 gikk til kunstnerbøker, det vil si bøker som i seg selv er kunstverk. Fagutvalget understreker at det er nyskaping, mangfold og kvalitet i disse prosjektene, samt at nye stemmer og søkere kommer til. I tillegg ble det gitt 11 tildelinger til større kunstnermonografier, 8 til utstillingskataloger, 6 til fotobøker og 7 til teoribøker eller antologier. Se tabell for fullstendig oversikt.

Ordningen har en svært bred innretning. Fem eksempler kan illustrere dette: *Fukt – magasin for tegning* presenterer norske og internasjonale tegnekunstnere og ble støttet tre år frem i tid. Magasinet endrer stadig design og defineres som en utstilling i bokformat. Derfor egner det seg for tilskudd gjennom denne ordningen fremfor den tverrfaglige ordningen tidsskrift og kritikk.

Penselstrøk, fjell i fjell er formet som et trekkspill med 18 sider. Elisabeth Alsos Strand har trykket ulike motiv av fjellformasjoner på håndlaget papir, inspirert av japansk trykketeknikk. Haikudikt av Anne Bøe virker sammen

med det visuelle. Bokprosjektet blir presentert på Babel visningsrom i Trondheim.

Sogevegen av Ånond Versto er både en kunstnerbok og en turguide. Den nye kulturvegen i Hjartdal, Svartdal og Flatdal i Telemark skildres gjennom tekster, fotografier og tegninger av samtidskunstnere som tar for seg folkekunst, lokalhistorie og byggeskikk. Boka blir gitt ut på Uteksti forlag med lansering og samtaler på Nutheim kunstsenter.

Min bok, min stemme. Tegning med demenssyke 2019–2022 av Sophie Rodin bygger på tegneworkshops med eldre demenssyke på ulike sykehjem i perioden 2019–2022. Her blir tegnemediet utprøvd i en sosial kontekst og fungerer både visuelt og terapeutisk.

Sámi Dáiddaguovddáš / Samisk senter for samtidskunst fikk tilskudd til boka *Education, Experience, Exchange: Towards Curating from Indigenous perspective*. Boka bygger på kurateringsinitiativet Sámi Kick-off som er opprettet på norsk, finsk og svensk side av Sàpmi. Verket omhandler kuratering av og med urfolk i et bredt internasjonalt perspektiv, der det også er historiske vinklinger.

Støtten til manusutvikling skal bidra til at det skrives mer om samtidskunst. I 2023 kom det inn 17 søknader, og 5 ble tildelt midler. Hild Borchgrevink fikk støtte til to tekster kalt «Mellom hager», der det langsiktige og kollektive kunstprosjektet *Paviljong våtmark* ved Østensjøvannet diskuteres. Det ble også gitt støtte til det kollektive prosjektet «Finna stad», som handler om demokrati, kunst og sted, og som utvikles i et samarbeid med Hordaland kunstsenter, byarkitekten i Bergen og Gulatinget 2024.

▸ **Tabell 13** Utgivere, kunstfaglige publikasjoner og manusutvikling 2023.

	Søknader	Tildelinger
Selvpublisering, småbokforlag	106	35
Etablerte forlag	24	13
Institusjoner	17	13
Utenlandske forlag	8	4
Totalt	155	65

↘ **Tabell 14** Sjangere, kunstfaglige publikasjoner og manusutvikling 2023.

	Søknader	Tildelinger
Kunstnerbok	41	20
Fotobok	28	6
Utstillingskatalog	27	8
Monografi	15	11
Teoribok, antologi	9	7
Institusjonshistorie	3	1
Hybridbok	8	1
Fanzine	3	0
Bok- eller magasinserie	6	2
Manusutvikling	17	5
Kunstårbok	1	1
Totalt	158	62

3.7.2 Tilpasning og utvikling

Kulturrådet utlyste i 2022 midler til en pilotordning for formidling og distribusjon av kunst- og kunstnerbøker. Prosjektene avsluttes i 2024, og et evalueringsseminar ble arrangert på Lillehammer i mai 2024. Aktørene som ble tildelt midler, ble invitert til å oppsummere sine prosjekter og veien videre. Ett forslag gikk ut på å opprette en ordning for innkjøp av kunst- og kunstnerbøker til utvalgte bibliotek.

Søknadene til ordningen har i årene fra 2018 til 2023 blitt behandlet av faglig utvalg for visuell kunst. For å fordele arbeidet jevner mellom de to fagutvalgene for visuell kunst vil ordningen bli flyttet til arrangørutvalget for visuell kunst fra og med 2024.

3.8 Prosjektstøtte visuell kunst

Ordningen har som formål å styrke produksjon og formidling av samtidskunst. Den er et av de viktigste statlige virkemidlene for å sikre mangfoldet av frie visuelle kunstuttrykk over hele landet. Ordningen retter seg mot både kunstnere og visningssteder. Det kan søkes tilskudd til å produsere kunst til utstillinger og annen visning av samtidskunst, utstillingsprogrammering og formidlingstiltak. Søknader fra kunstnere behandles av faglig utvalg for visuell kunst. Søknader fra visningssteder behandles av arrangørutvalget for visuell kunst.

▾ **Tabell 15** Søknader og tildelinger, *prosjektstøtte til visuell kunst 2019–2023*.

	2019	2020	2021	2022	2023
Antall søknader	764	824	782	857	1190
Antall tildelinger	279	290	377	382	428
Tildelingsprosent, søknader	37 %	35 %	48 %	45 %	36 %
Samlet søknadssum	119 446 257	125 344 704	126 264 086	142 569 586	196 597 000
Tildelt sum, årets søknader ^a	32 099 500	27 440 000	33 877 500	24 966 000	29 740 000
Tildelingsprosent, søknadssum	27 %	22 %	27 %	18 %	15 %

^a Inkludert tilsagn for kommende år.

Antall søknader økte fra 857 søknader i 2022 til 1190 søknader i 2023. Av disse var 170 søknader rettet til den ekstraordinære utlysningen for mangfold i det visuelle kunstfeltet. Fratrasket disse søknadene var økningen på 19 prosent. Det kan være flere årsaker til økningen, blant annet generelt økt aktivitet i det visuelle kunstfeltet og Kulturrådets satsing på styrket informasjon om ordningene. Tildelingen lå i 2023 på 15 prosent av total søknadssum, som er blant de laveste tildelingsprosentene i Norsk kulturfond.

3.8.1 Tendenser og analyser – kunstnere

Søknadene som kommer fra kunstnere og andre enkeltpersoner, preges av stor spredning i kunstneriske uttrykk og tema, og søkerne representerer ulike kulturelle og sosiale bakgrunner, ulike nasjonaliteter og ulike aldre. Skalaen på prosjektene spenner fra eksperimentelle utstillinger på kunstnerdrevne visningssteder til monumentale solopresentasjoner i kunsthaller og museer. Søknadsbeløpet spente i 2023 fra 9500 kroner til 800 000 kroner.

Selvorganisering, prosessarbeid og det kollektive var en synlig strømning i kunstfeltet i første halvdel av 2023. Momentum i Moss og Tegnetriennalen i Oslo viste hvordan kunstnergrupper og kunstnerkollektiver produserer, kuraterer og medvirker i egne og andres prosjekter. Det kom i 2023 også mange søknader fra kunstnere som skal stille ut ved kommersielle gallerier og de større institusjonene.

Et av flere tydelige temaer i søknadene fra kunstnere i 2023 var tendensen til å låne uttrykk fra scenekunsten. Det kommer til syne i malerier og skulpturer som grenser mot scenografi og rekvisitter, og i performanceprosjekter som tangerer dans. Flere tekstilprosjekter har elementer av klesdesign. Innen skulptur kan man også observere en tilnærming til bruks- og

designobjekter. Mange prosjekter er fundert i en bekymring over miljø- og klimautfordringene. Flere prosjekter viser en flytende overgang mellom kunnskapsproduksjon og estetisk produksjon, research og verk, ofte med utgangspunkt i et kunstnerarkiv. Avkolonisering, arv, historie, interkulturell identitet og diaspora-erfaringer er tema i en rekke søknader. Det er også mental helse, psykologiske prosesser, minner og sansning.

De fleste kunstnerne som søker ordningen, er bosatt rundt de større byene i Sør-Norge og særlig i Oslo. Men prosjektene vises og kommer publikum til gode over hele landet. Hele 73 prosent av prosjektene vises utenfor Oslo. I 2023 ble det blant annet gitt tilskudd til kunstnere som skal stille ut ved Bodøbiennalen og Kvenbiennalen i Vadsø. Trondheim er også et vitalt område med flere nye visningssteder. Fagutvalget prioriterer generelt søknader fra Nordland, Troms og Finnmark, Innlandet og Møre og Romsdal, fylker der infrastrukturen for visning av visuell kunst er mindre utviklet.

Ordningen støtter ikke tiltak som kun finner sted i utlandet, men støtter tiltak som både finner sted i Norge og utenlands. Det kan også gis støtte til utenlandske kunstnere som søker til å stille ut i Norge. 13 slike tildelinger ble gitt i 2023.

3.8.2 Forsøk med økte tildelingsbeløp

For å kunne gi støtte til flest mulig gode prosjekter har fagutvalget de siste årene som regel gitt lavere støttebeløp enn det er søkt om. I 2022 mottok søkerne i snitt 50 prosent av omsøkt beløp, hvilket gjorde at 47 prosent av søkerne kunne motta tilskudd. Fra og med andre søknadsrunde i 2023 endret utvalget strategi og gjorde et forsøk med å øke tildelingene til minst 60–70 prosent av omsøkt beløp. Hensikten med dette er å oppnå større grad av økonomisk bærekraft i prosjektene, slik at ikke Kulturrådet bidrar til underfinansiering. Forsøksprosjektet resulterte i 2023 i at søkerne i snitt mottok 55 prosent av omsøkt beløp, en økning på 5 prosentpoeng fra 2022. Som en konsekvens mottok kun 38 prosent av søknadene tilskudd, en nedgang på 7 prosentpoeng fra 2022. Forsøket vil bli videreført i 2024.

3.8.3 Tendenser og analyser – visningssteder

Søknadene som kommer fra kunstnerdrevne visningssteder, prosjektrum, gallerier, kunsthaller, biennaler, festivaler, kunstforeninger og museer, er viktige for å opprettholde og utvikle det visuelle kunstfeltet i hele Norge. Det søkes hovedsakelig om støtte til utstillingsprogrammering, gjennomføring av festivaler, seminarer, verksteder, formidling og prosjekter rettet mot barn og unge.

Denne delen av prosjektstøtteordningen er under særskilt press. Det kom i 2023 inn 324 søknader, en økning fra 300 i 2022. Den totale søknadssummen var på 96,5 millioner kroner, mens budsjettet for 2023 var på 11 millioner kroner. Dette krevende utgangspunktet resulterte i at 44 prosent, eller 142 prosjekter, mottok tilskudd, men de fleste mottok langt mindre enn omsøkt beløp. Det gjennomsnittlige søknadsbeløpet lå på 298 000 kroner, mens det gjennomsnittlige tildelingsbeløpet lå på 92 000 kroner. Samtidig er gjennomføringsprosenten nærmere 100 prosent. Dette betyr at utstillinger gjennomføres med et betydelig mindre budsjett enn hva visningsstedene ønsker, hvilket kan gå ut over kvaliteten på prosjektene, honorarene til medvirkende og markedsføringen.

Arrangørutvalget for visuell kunst har i flere år arbeidet for å styrke formidlingen av visuell kunst i de delene av Norge der infrastrukturen har vært svakere enn i de tettest befolkede områdene rundt Oslo og Bergen. Antall søknader fra Oslo og Viken er fortsatt høyt, selv om antall søknader fra Oslo gikk noe ned i 2023 (fra 101 søknader i 2022 til 87 søknader i 2023, en nedgang på 14 prosent). Antall søknader fra de fleste andre fylker går opp, med størst økning i søknader fra Møre og Romsdal (fra 5 i 2022 til 14 i 2023, 280 prosent økning), Rogaland (fra 10 i 2022 til 15 i 2023, 50 prosent økning), Agder (fra 11 i 2022 til 16 i 2023, 45 prosent økning) og Viken (fra 37 i 2022 til 45 i 2023, 22 prosent økning). Det var ingen økning i antall søknader fra Nordland på tross av det forestående arrangementet Bodø 2024 og Kulturrådets dialogmøte med feltet i september 2022, som ble holdt for å fortelle om mulighetene for å søke blant annet prosjektstøtte.

▾ **Tabell 16** Geografisk fordeling av søkere, *prosjektstøtte visuell kunst – visningssteder 2023*.

	Antall søknader	Antall tildelinger	Tildelingsprosent, antall
Agder	16	6	38 %
Innlandet	13	5	38 %
Møre og Romsdal	14	6	43 %
Nordland	12	7	58 %
Oslo	87	30	34 %
Rogaland	15	9	60 %
Troms og Finnmark	25	17	68 %
Trøndelag	22	8	36 %
Vestfold og Telemark	14	11	79 %
Vestland	55	21	38 %
Viken	45	20	44 %
Hele landet	318	140	44 %
Utlandet	6	2	33 %
Sum	324	142	44 %

3.8.4 Tendenser og analyser – mangfold i det visuelle kunstfeltet

Våren 2023 lyste Kulturrådet ut ekstraordinære midler knyttet til tilskuddsordningen for prosjektstøtte til visuell kunst med formål om å styrke samarbeid, utvikle nettverk og skape møteplasser for økt mangfold i det visuelle kunstfeltet.

Den ekstraordinære utlysningen mottok søknader fra enkeltkunstnere, visningssteder, biennaler, kunstsentre, kunsthaller og andre aktører over hele landet. Det kom inn 170 søknader med et samlet søknadsbeløp på 33 millioner kroner. Utlysningens ramme var 3 millioner kroner, og 25 prosjekter, det vil si 15 prosent av søkerne, mottok støtte. Det ble hovedsakelig gitt støtte til utstillingsaktivitet, seminarer, nettverk, samarbeidsprosjekter, verksteder og formidling.

Det kom inn søknader fra alle landets fylker. Agder, Rogaland, Troms og Finnmark og Oslo hadde høyest tildelingsprosent. To av tildelingene til Oslo hadde nedslagsfelt i andre fylker.

Søknadene inneholdt stor variasjon med tanke på kunstuttrykk, tema og nedslagsfelt. Innholdsmessig ble blant annet sosial og kulturell bakgrunn, religion, kjønnsidentitet, alder og funksjonsvariasjoner tematisert. En del prosjekter omhandlet *outsider art*, håndverkstradisjoner, LHBTQ+-perspektiver, diaspora, samarbeid med innvandregrupper og nettverks-

bygging med kunstnere i andre land. Utvalget var spesielt opptatt av prosjekter som kunne bidra til kompetanseheving, uventede konstallasjoner og bred deltakelse, nye varige relasjoner og nye stemmer som setter kvalitetsforståelser på prøve.

Det gjennomsnittlige søknadsbeløpet var på 194 000 kroner, mens det gjennomsnittlige tildelingsbeløpet var på 120 000 kroner. Prosjekter som mottok tilskudd, vil bli invitert til å presentere resultatene på et seminar i regi av Kulturrådet i 2025.

3.8.5 Tilpasning og utvikling

Frie prosjektmidler til visuell kunst har eksistert siden 1965, men ordningen har hittil ikke vært gjenstand for evaluering eller utredning. Rammene for ordningen er trange, og feltet etterspør blant annet midler til forprosjekter, forskning, reise, støtte til prosjekter i utlandet, støtte til kunstneriske forskningsprosjekter og til større og flerårige produksjoner, blant annet kunstnerisk filmproduksjon. Kulturrådet har derfor vedtatt å evaluere tilskuddsordningene for visuell kunst. Det skal rettes spesiell oppmerksomhet mot prosjektstøtteordningene, som skal ses i sammenheng med virkemidler utenfor Kulturrådet og endringene i kunstfeltet og kunstnerpolitikken.

Prosjektstøtte visuell kunst er delt mellom de to fagutvalgene for visuell kunst. For å gjøre det enklere for søkerne og effektivisere forvaltningen vedtok Kulturrådet i juni 2023 å dele ordningen i to, én ordning rettet mot kunstnere og én rettet mot visningssteder. Endringen ble gjort gjeldende fra søknadsfristen 5. desember 2023.

Det har vært en nedgang i prosjekter rettet mot barn og unge, og fagutvalgene vurderer å utlyse øremerkede midler for å stimulere til nye typer kunstprosjekter for og med barn og unge i 2025.

Kilder

- Bjerke, M. P. (2023, 26. desember). De 12 største kunst-
opplevelsene i 2023. *NRK*. [https://www.nrk.no/anmeldelser/
anbefaling_-liste-over-2023s-beste-kunstoplevelser-1.16686797](https://www.nrk.no/anmeldelser/anbefaling_-liste-over-2023s-beste-kunstoplevelser-1.16686797)
- Blom, I., García-Antón, K., Ljøgdø, K., Sjøstad, Ø., Ueland, H. B. &
Aavitsland, K. B. (2023, 24. august). Landets største museer man-
gler ledere med kunsthistorisk kompetanse. *Aftenposten*. [https://
www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/eJ4ve4/landets-stoerste-
museer-mangler-ledere-med-kunsthistorisk-kompetanse](https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/eJ4ve4/landets-stoerste-museer-mangler-ledere-med-kunsthistorisk-kompetanse)
- Enge, M. (2023, 19. oktober). Folkemord og ytringsansvar. *Kunstkritikk*.
<https://kunstkritikk.no/folkemord-og-ytringsansvar/>
- Furuseth, K. (2023, 17. august). Skrik! Konsulentene inntar
Munchmuseet. *Morgenbladet*. [https://www.morgenbladet.no/
kultur/2023/08/17/skrik-konsulentene-inntar-munchmuseet/](https://www.morgenbladet.no/kultur/2023/08/17/skrik-konsulentene-inntar-munchmuseet/)
- Gabrielsen, S. (2024, 8. januar). Mest leste i Norge. *Kunstkritikk*. [https://
kunstkritikk.no/mest-leste-i-norge/](https://kunstkritikk.no/mest-leste-i-norge/)
- Grünfeld, L. A., Slaatta, T., Oscar, J. & Lunde, A. (2023). *Senter – nettverk –
institusjon. Kunstsentrenes regionale og nasjonale roller og politiske
økonomi* (Menon-publikasjon 143/2023). M. Economics. [https://
kunstsentrene.no/wp-content/uploads/2024/03/MENON_Rapport-
Feb-2024.pdf](https://kunstsentrene.no/wp-content/uploads/2024/03/MENON_Rapport-Feb-2024.pdf)
- Hayward, G. (2024). *Presentasjon av Fellesverksteder i Norge for kunstpro-
duksjon ved Kulturrådets dialogmøte for interesseorganisasjoner i det
visuelle kunstfeltet 25. april 2024* [upublisert presentasjon].
- Hoffengh, S. (2023, 21. oktober). Norske kjendiser i kulturopprop mot
krigen på Gaza: – En okkupasjon. *Dagsavisen*. [https://www.dagsavi-
sen.no/nyheter/2023/10/21/norske-kjendiser-i-kulturopprop-mot-
krigen-pa-gaza-en-okkupasjon/](https://www.dagsavisen.no/nyheter/2023/10/21/norske-kjendiser-i-kulturopprop-mot-krigen-pa-gaza-en-okkupasjon/)
- Kleppe, B. & Askvik, T. (2023). *Kunstnerundersøkelsen 2019*.
Kulturdirektoratet. [https://kulturdirektoratet.no/web/guest/
vis-publikasjon/-/kunstnerundersokelsen-2019](https://kulturdirektoratet.no/web/guest/vis-publikasjon/-/kunstnerundersokelsen-2019)
- Kulturarbeidere sier nei til ny olje*. (2023, 23. juni). Klimakultur.
Hentet 10. juni 2024 fra [https://www.klimakultur.no/nyheter/
kulturarbeidere-sier-nei-til-ny-olje/](https://www.klimakultur.no/nyheter/kulturarbeidere-sier-nei-til-ny-olje/)
- Kulturdirektoratet. (2024, 16. mai). *Ny rapport: Kultursektoren er oppteken
av miljø, men tiltaka manglar*. Kulturdirektoratet. [43](https://kultur-</p></div><div data-bbox=)

- direktoratet.no/web/guest/om-kulturdirektoratet/vis-artikkel/-/
kultursektoren-er-oppteken-av-miljo-men-tiltaka-manglar
Kulturrådet. (2024). *Kulturrådet og Norsk kulturfond. Budsjettinnspill
2025*. Oslo: Kulturrådet. Hentet fra [https://kulturdirektoratet.no/
documents/10157/0f891259-cc39-4077-ae8d-e432c43908fc](https://kulturdirektoratet.no/documents/10157/0f891259-cc39-4077-ae8d-e432c43908fc)
- Kunstkritikerprisen*. (2023, 1. mars). Norsk Kritikerlag.
- Kunstsentrene i Norge. (2023). *Regionale prosjektmidler for visuell kunst
2023*. Kunstsentrene i Norge. Hentet 10. juni 2024 fra [https://kunst-
sentrene.no/regionale-prosjektmidler-2023/#statistikk](https://kunstsentrene.no/regionale-prosjektmidler-2023/#statistikk)
- Meld. St. 22 (2022–2023) Kunstnarkår. (2023). [https://www.regjeringen.
no/no/dokumenter/meld.-st.-22-20222023/id2983542/](https://www.regjeringen.no/no/no/dokumenter/meld.-st.-22-20222023/id2983542/)
- Norsk Kuratorforening. (2023, 1. november). *Open letter from The
Norwegian Association of Curators*. Norsk Kuratorforening. [https://
static1.squarespace.com/static/5f3171621d845244c83efc67/t/6549
40c506a7d533264e29af/1699299525460/Open+letter+in+support
+of+Palestine.pdf](https://static1.squarespace.com/static/5f3171621d845244c83efc67/t/654940c506a7d533264e29af/1699299525460/Open+letter+in+support+of+Palestine.pdf)
- Norske Billedkunstnere. (2023a). *Innspill til statsbudsjett for 2024*. Oslo:
Norske Billedkunstnere. Hentet fra [https://www.norskebilledkunst-
nere.no/wp-content/uploads/2023/03/Statsbudsjettinnspill_2024_
VK-1.pdf](https://www.norskebilledkunstnere.no/wp-content/uploads/2023/03/Statsbudsjettinnspill_2024_VK-1.pdf)
- Norske Billedkunstnere. (2023b, 3. februar). – *Kunstnere presses ut av
atelierene sine flere steder i landet. Tendensen er økende*. Norske
Billedkunstnere. [https://www.norskebilledkunstnere.no/aktuelt/
kunstnere-presses-ut-av-atelierene-sine-tendensen-er-okende/](https://www.norskebilledkunstnere.no/aktuelt/kunstnere-presses-ut-av-atelierene-sine-tendensen-er-okende/)
- Norske Billedkunstnere. (2023c, 31. mars). *Ny kunstnerundersøkelse:
Èn av tre billedkunstnere er under lavinntektsgrensen*. Norske
Billedkunstnere. [https://www.norskebilledkunstnere.no/aktuelt/
ny-kunstnerundersokelse-en-av-tre-billedkunstnere-er-under-lav-
inntektsgrensen/](https://www.norskebilledkunstnere.no/aktuelt/ny-kunstnerundersokelse-en-av-tre-billedkunstnere-er-under-lavinntektsgrensen/)
- Stampe, P. L., Thomassen, M. N., Vindøy, A., Wee, M. S. & Alstad, E. D.
(2023). *Kunst i tall 2022. Inntekter fra musikk, litteratur, visuell kunst og
scenekunst*. Kulturdirektoratet. [https://www.kulturdirektoratet.no/
web/guest/vis-publikasjon/-/kunst-i-tal-2022](https://www.kulturdirektoratet.no/web/guest/vis-publikasjon/-/kunst-i-tal-2022)
- Stavanger kommune. (2024, 3. april). *Plan for visuell kunst*. [https://
www.stavanger.kommune.no/kultur-og-fritid/kultur/
plan-for-visuell-kunst/#21649](https://www.stavanger.kommune.no/kultur-og-fritid/kultur/plan-for-visuell-kunst/#21649)
- Årets beste kunstopplevelser 2023. (2023, 12. desem-
ber). *Kunstavisen*. [https://kunstavisen.no/artikkel/2023/
arets-beste-kunstopplevelser-2023](https://kunstavisen.no/artikkel/2023/arets-beste-kunstopplevelser-2023)
- Aasprong, M. L. (2023). *Strategisk refleksjonsnotat for Kunsthallene i Norge*
[upublisert notat].